

Adelė Dirsytė

JŪS MANIEJI

Adelė Dirsytė

JŪS MANIEJI

Laiškai

UDK 888.2-6

Di311

© Adelė Dirsytė, 2000

ISBN 9986-760-34-8

Pol. Dziwyte

AMŽINAI ŠVIEČIANTI TIESA

Tai, kas jus pasieks šitoje knygoje, greičiausiai primins šnabždesį, o ne istorijos gausmą ir tame gausme skęstantį žmogaus šauksmą.

Tai, kas jus pasieks šioje knygoje, pirmiausia sužerės pro laiko ir užmaršties klodus kaip švytėjimas pasitikinčio Dievu žmogaus lagerio slogioje kasdienybėje.

Tai, kas jus pasieks šioje knygoje, pirmiausia kalbės apie asmenybę, kuri niekad neužmiršo savo pareigos — būti žmogumi, ginančiu savyje dieviškumo apraiškas ir padėti kitiems tai apginti.

Tai asmenybė, savo gyvenimu, kurio šviesa paliko ir laiškuose, skatinusi nenutrūkstamai kelionei — į būties paslaptį, į dvasinį tobulėjimą, į ištvermę, kada žmogaus atsparumo blogiui išbandymai tampa žiaurūs ir negailestingi.

Žmogus turi būti šviesus ir laimingas, — tai yra svarbiausias Adelės Dirsytės siekis, niekados nepaverčiamas sudėtingais filosofijos postulatais. Mokytojos iš Vilniaus (kaip ji kartais pasirašo laiškuose iš sovietinio gulago) nurodomas kelias į šviesą ir laimę taip pat neapsupamas ypatingo susikaupimo meditacijų, ypatingos intelekto įtampos ar pastangų atsiriboti nuo visko, kas yra žemiška, kas yra žema ir trukdo dvasios polėkiams. Anaip tol. Tą kelią į šviesą ji nurodo, regis, paprasčiausiais ženklais:

*Tegu tave nors retsykiais aplanko vidaus šilumos
diena;*

Tegu niekados tavęs nepavergia išorinis pasaulis;

*Tegu tavęs net žūtbutinių išbandymų akimirkomis ne-
apleidžia ramybė;*

*Niekados neatitolk nuo didžiosios būties paslapties jū-
timo;*

*Palaikyk ryšį su visais, ypač su artimaisiais, ir nuolat
dalinkis sielos ištekliais ir duona;*

Nuolat kurk save ir savo namus;

Dievas visados su mumis;

*Noriu jūsų tvirtų, pastovių tame begaliniam nepasto-
vume;*

*Reikia išžiūrėti į Advento žvakę kaip prieš du tūk-
stančius metų, kad mes suprastumėm ir gyventumėm jos
šviesoj.*

Prie šių minčių, kuriose glūdi patikimiausi sielovados orientyrai, reikia bent trumpai stabtelėti ne todėl, kad skaitytojas neįstengs aprėpti santūraus teigimo visumos. Būtina pabrėžti ypatingą Adelės Dirsytės laiškų iš sovietinio gulago savybę: ji palieka gyvybingiausius teiginio blyksnius, patikimiausius žinojimo ir tikėjimo branduolius, iš kurių per aktyvų sielos gyvenimą gali išsiskleisti didžiulis pasaulėjautos skliautas, prasmingo gyvenimo pagrindai. Tai yra: autorė pasitiki laiškus skaitančiųjų imlumu, atidumu, atsivėrimu ir žinojimu, kas juos pasieks iš asmenybės, kuri bendrumo ženklan kreipiasi į savuosius — Jūs, Manieji.

Rengusieji šią knygą prisipažino, kad buvo noras tuose laiškuose paliktus svarbiausiųjų etinių, moralinių, religinių, pilietinių nuostatų branduolius išskirti kursyvu. Gerai, kad tai nepadaryta. Tai yra: gerai, kad pasitikėta autentika ir skaitytojo imliu atsivėrimu. A. Dirsytė nieko ne-teigė primygtinai, nieko nediktavo. Ji tik prisiartindavo, bendraudavo ir nuoširdžiai dalindavosi visais per sudėtin-
gą, o kartu vientisą ir šviesų gyvenimą sukauptais dvasios lobiais.

Ir todėl A. Dirsytei nėra griežtos takoskyros tarp išori-
nio ir vidinio pasaulio: jie keičiasi, jie tarytum papildo

vienas kitą, jie kartais tampa ir skaudžių išbandymų sąlyga. Šaltis, pūgos, alkis, maudžiantis, iš bado tinstantis kūnas, valomas sniegas, renkamos samanos, skalbimas iš sniego ištirpintame vandenyje, sudrėkusių drabužių ir veltnių smarsas džiovykloje, lagerio tvoros, sargybos bokšteliai, šunų amsėjimas, grubūs, totalitarinės sistemos paversimų „aptarnaujančiu personalu“ veidai, bedvasės akys. Ir nuolat įteigiamas šios aplinkos, šios prievartos, šio nužmoginimo pastovumo ir tvirtumo mitas. Kaip jam pasipriešinti, kuo jį nugalėti, kur surasti patvariausią atramą ir jėgų tikėti?

Adelė Dirsytė kaip patvariausią atramą nurodo tikėjimo uolumą, kurio pagrindų pagrindas yra dvasinis susimąstymas, spindinti tikėjimo gyvybė, didelių idealų siekis, kad ir kokia slegianti būtų aplinka, kad ir kaip būtų stengiamasi iš žmogaus atimti pasitikėjimą savo Kūrėju ir savimi.

Viename laišku, rašytame po šv. Kalėdų, pastebima: *Jau praėjo šviesos Vaikelio užgimimas, bet šventasis Kūdikis tegul gyvena visą laiką mūsų širdy. Tamsioji jėga visais laikais nori Jį išvyti iš mūsų širdžių, o ir negalima sakyti, kad jai nesisektų. Programoj — sugriauti moralę, sunaikinti šviesų patvarumą...*

Ir tada būtina prisiminti Adelės Dirsytės pabrėžtą maldos nuostabiąją galią jungtis su Kūrėju, su sielų pasauliu, su tėvyne, su artimaisiais, su gyvenimu, meile, viltimi, su savo kančia, per kurią atsiskleidžia žmogaus vidus, ištvėrmė ir tikėjimo giluma.

Būtina išskirti ir kitą laiškų autorės primenamą maldos galią — sutvirtėti, kad galėtum apginti dieviškumą savyje ir pasaulyje, kur tamsioji jėga ne tik agresyvi, bet ir klasinga.

Dėsningsai atsiveria dar viena nuostata: per Tėvynę žmogus įeina į pasaulį ir istoriją. Tačiau Adelė Dirsytė

šiam keliui suteikia gilesnį lygmenį: *auk savo dvasia, kad per ją galėtum gilintis į tautos dvasią, kurią suprasti ir pamilti reikia iki savo būtybės gelmių*. Ir paliečia vieną iš tautos atgimimo pagrindų — „Aušrą“ ir „Varpą“, kurių spinduliai deginte degino vergystę žmoguje. Ir čia viskas pagilinama: *Tegu nebelieka mūsų tarpe vergų. Juk mes dar vergai savo dvasia: mus valdo mūsų nuotaikos, pykčiai, mums gadina nuotaiką aplinka...*

Tai, ką dabar paminėjome, ir sudaro šios knygos turinio gelmes. Be to, būtina neužmiršti, kokiomis sąlygomis etinės, dvasinės, moralinės nuostatos buvo perduodamos kitiems. Rašydama laišką Adelė Dirsytė žinojo, kad kiekvieną sakinį, kiekvieną žodį atidžiai perskaitys gulago cenzorius, bolševikinės sistemos slaptasis prižiūrėtojas. Jis niekad nepraleis už savo saugomo pragaro rato pagalbos šauksmo, protesto, savojo tikėjimo gynimo, perspėjimo, tiesos, pasipiktinimo nužmoginančia, dvasią niekinančia sistema. Jis paprasčiausia neleis kitiems pasakyti, kad tau šalta, esi alkanas, pasimetęs, kankinamas aplinkos žiaurumo, pasmerktas išnykimui. Jis leis kalbėti tik apie paprasčiausius kasdienybės dalykus.

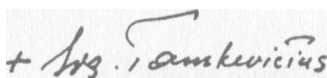
Skaitytojas, pajutęs ir supratęs, kaip ši Mokytoja iš Vilniaus, šis didžiadvasis žmogus sugeba per mažytes tiesos kibirkštėles, netikėtus stabtelėjimus prie esmių, poetiškas paraleles tarp gamtos ir žmogaus, tikėjimo tiesų priminimą, per svarbiausių žmogiškumo pamokų užuominas perteikti dvasingumo, žmogiškumo, ištikimybės Dievui ir tėvynei pagrindus, iškart suvoks autorės asmenybės dydį ir šios knygos vertę.

Jau buvo užsiminta apie Adelės Dirsytės tą pasaulėjautos dalį, kur nesupriešinama išorė ir vidus, nors nere-tai pasigirsta įspėjimas: budėk, kad žemiškumas nepavergtų. Tai nebuvo asketiškas įspėjimas, o tik nuoroda, kur išnyksta ir kur išryškėja gyvenimo prasmė ir svarbiausieji

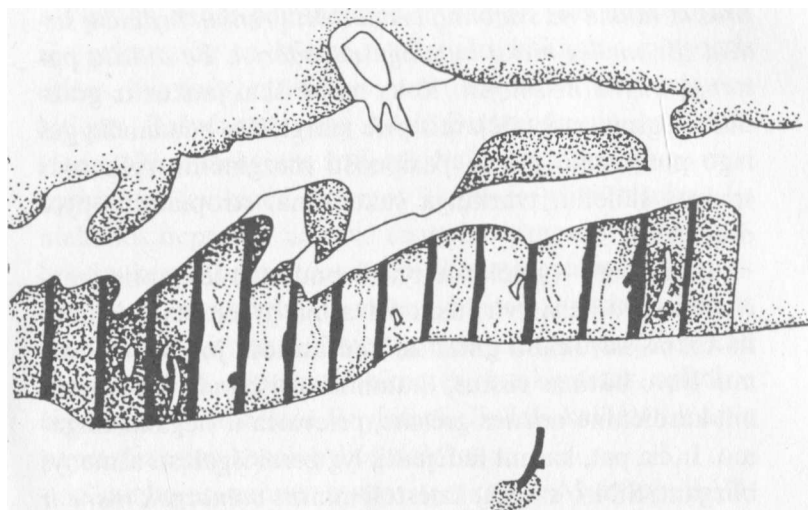
idealai. Todėl mūsų nenustebina laiškų autorės atidus žvelgimas į išorinį pasaulį, kuriame tiek daug grožio ir dieviškumo ženklų, tiek daug amžinybės alsavimo ir žmogiškojo buvimo prasmės. Pasakiškos Šiaurės pašvaistės, spindintys snieguotais gūbriais kalnai, vaivorykščiuojantys saulėtekliai ir debesys, net baltos tundros vištelės putpelės, balti kiškiai, langelis antrame narų aukšte, pro kurį srūvanti blausi šviesa gula ant laiško paliekamų žodžių: Kraštas laukia ne svajonių, bet darbščių rankų, mylinčių širdžių. Be meilės nieko laimingu nepadarysi. Be didelių pastangų meilės neišmoksi. Koks moteriškai jaukus ir graudus žvilgsnis, stabtelėjantis prie mergaičių, bandančių gulago purvinyje dugne pasipuošti mezginėliu, ryškesnės spalvos siūleliu, tvarkinga šukuosena, stropiai sulopytu drabužėliu.

Ir čia pat — nuolat aktyvus, budintis, ieškantis, kenčiantis, savo tiesą įtvirtinantis dvasinis gyvenimas, siekiantis tokias suvokimo gilumas, kad atrodo, jog šiam siekimi buvo būtinas rūstus, dramatiškas išbandymas tremtimi, kasdienine mirties grėsme, prievarta ir negailestingumu. Ir čia pat, kasant ledėjančią, lyg gerai išgaląsti asmenys blizgančią Sibiro sniegą, šmėsteli mintis: numazgok mane ir pasidarysiu baltesnis kaip sniegas... Arba atidus žvilgsnis į veidą žmogaus, kuriam rašomas laiškas, kurio veidas iškyla blausioje barako šviesoje: Esi šviesus savo veidu, man šviesus savo siela, brangus šviesiais atsiminimais. Ir dėkingumu, ir mūsų džiaugsmu, ir maldomis jau šiandien pasiskirtu Tau devynias gegužės pirmąsias dienas.

Šviesa — Adelės Dirsytės didysis palikimas mums. Ir šio palikimo vertė išlieka svarbi todėl, kad tiesa, kuri šioje knygoje patikima žmogui, taip pat yra Šviesa.

A handwritten signature in dark ink, reading "Sigitas Tamkevičius". The signature is written in a cursive, flowing style. To the left of the signature is a small, stylized mark that looks like a plus sign or a cross.

Kauno arkivyskupas metropolitas Sigitas Tamkevičius

Vilnius, 1947. VI. 26

Aldute,

Šiandien Tavo Mamytė gavo tokį rūpestingą siuntinėlių. Ji mus visais skanumynais vaišino. Labai džiaugiaus, kad Jūs taip mylite savo Motinėle. Tie rūpestingai siunčiami laiškučiai ir siuntinėliai tą kalba.

Aldute, gera man su Tavo Mamyte, net aš bijau pagalvoti, kad ateis laikas, ir aš kasdien jos nebegalėsiu matyti. Bet... bet užtat Tu ją galėsi turėti ir džiaugtis su ja.

Mes taip buvome pasiilgusios gamtos spalvingumo. Pirmiau taip ilgai spoksodavau pro langą į kasdien kitokius saulėleidžius ir besprogstantį svyruoklį beržą, kuris kasdien keitėsi iki pagaliau visai sužaliavo. Tada mes palikome anuos namus ir anuos pamiltus vaizdus.

Dabar mes daug matome. Vaikščiojame po kiemą, kartais nešiojame akmenukus, kartais plytas, kartais su kastuvu paknaisiojam žemę. Koks malonus žemės kvapas, kaip įvairūs žemės klodai ir puvenos! Dažnai viską užsimirštu besigerėdama žemės, oro ir žalumynų kvapais.

Tu juoksies, Aldute, iš manęs, kai perskaitysi mano laiškuką. Aš kartais atsitupiu prie svėrės, prie dilgėlės ir žiūriu, žiūriu, nenoriu kalbėti, man gera su Dievo žolele. O kokia greita rudoji skruzdytė ir kokia graži Dievo raudonoji karvytė! O Tau?

Man taip noris ir dar ir dar rašyti, bet aš nežinau, ar Tu norėsi skaityti. Jeigu Tau patiks, parašyk man, kai rašysi Mamytei, tada aš Tau vėl rašysiu.

Ar Tu žaidi su Vytenėliu?

Iš Vilniaus mokytoja

Mūsų interesų centran pakliuvęs,
 Ponas Antanai,

Mums labai miela p. Eliutė tik atvažiavo ir tuoj visų mūsų dėmesį atkreipė į save ir į Jus. Niekas iš mūsų tiek laiškų negauna, kiek ji. Ypač mane pagavo smalsumas. Kas čia tas nuostabūs rašytojas? O šiandien tas romantiškas Judviejų bruožas žinomas jau ir mūsų miesto pareigūnams. Vakar tai jau mūsų keletą apėmė nepaprastas noras Jus pamatyti. kažkas per langą Jus pamatė ir sušuko. Ak!.. Savininkė atsidūrė užpakaly, o mes priešaky. Taigi, Jūsų Elytės kuklumas turės būti palaidotas.

Mūsų dideliam džiaugsmui tegul gyvena Jūsų šventoji šeimos harmonija!

Už drąsą atsiprašau, p. Elytė už tai nepyksta; ergo, Jūs neužsirūstinsit.

Buvusi p. Elytės draugė, šiandien atvažiavo dar dvi jos geriausios prietelės; taigi, kokia dabar mano padėtis, koks mano dabar bus titulas — nebežinau, viską ateitis nušvies...

Vaikų draugė AD.

Kunigaikščių miestas,
 1947.VII.17

Tundra, 1948.VI.8

Gegužės 23 d. per Vorkutą plaukė lytys. Taip patvino, kad upeliukas, kuris prie mūsų kolonijos įteka į Vorkutą, nunešė tiltą. Sukabinti špalai. Sargyba su valtimi ledams, o mes tuo karišku tiltu keliaujam. Būna pliukš, pliukš. At-

važiavus negalėdavau geležinkeliu, kuris eina per upę, eiti. Šiandien per upę drąsiai žengiu net su plytom arba malkom. Yra mergaičių negalinčių.

Neseniai injekcijas gavom nuo šiltinės. Dvi dienas buvo ypač silpna, prasidėjo viduriavimas. Bet dabar esu vėl visai sveika. Geg. 30 d. Katrelės vardu gavau siuntinį, kuris dabar ypač reikalingas. Gerai, kad atsuntė svogūnų, nes jau daug ką palietė cinga, nors gydo: veža į ligoninę, į poilsio namus, duoda vaistų.

Tundrų Lietuvoj viską išgyvenu: ir Verbų sekmadienio garbę — tarp daugybės — tyrus ir iš negalimų dalykų pasidaro tikrovė...

Dirbame naktį. Žvaigždžių seniai jau nebematom, net Vakarinės. Naktis be saulės trunka gal valandą. Gražūs saulėleidžiai ir saulėtekiai, kurie taip nuostabiai nuvarsoja kalnus, o kad Jūs juos pamatytumėt!

Mes jau po pusryčių, mergaitės dar verdasi, kuri ką turi, kuri ką nori, o dešimtininkas (jis prižiūri mūsų darbą) komiškai atsakinėja į visus mūsų klausimus. Sveikini- mai Judviem ir Jūsų namiškiams.

Ada

Tik truputį pasikeitė adresas. Gyvenu čia pat. Dar pu- rienai nepražydo, sidabriniai karklai sprogsta, naktimis net ledas ant pelkių būna. Karves sofchozas nuo Sekmi- nių gano, jos kažką ėda, nors žolelė tik dabar pasirodo ...

4

Tundra, 1948. IX. 28

Brangiausiasis,

Jau senokai gavau Tavo laišką, nors dažnokai sapne matau Tave įvairiose aplinkybėse. Man labai džiugu, kad

Tonio pirmą laišką gavau; jis atostogaudamas paskyrė ir man valandžiukę, o be to, jo vardu gavau VIII. 9 ir 16 d. siuntinius. Jau antrą kartą matau Tavo mamytės kelius sakinius, taip mielus, taip brangius. O tas viskas nulydi mane į meilės, didžių atminimų, didžių pasiryžimų kraštą...

Aš nuo rugp. 14 d. gyvenu Poilsio namuos. Taigi, dirbu tik pusdienį, jau normos negąsdina. Kartais tinkuojam namus, baltinam, raunam samanas, maišom, nešiojam molį, žvyrą, kasam kanaliukus, rengiam barakus žiemai... Būna ir nuostabių valandėlių, tokių svajingų, kai viską, viską, kas slegia, užmirštam. Mes gavom progos uogauti, uogauti net po kelias valandas. Rinkom normas, bet ir mus vitaminai atgaivino. Daugiausia pas mus girtuoklės, randasi mėlynių, bruknių, mažyčių spanguolių, kažin kokių nematytų raudonų, kaip raudoni serbentai ir juodų egliukių. Tris kartus valgiau grybų. Čia auga lepšės, raudonikės, ūmėdės...

Dabar aš nuo buvusios darbo kolonos, kurios adrese žymėjom raide M, apie tris kilometrus. Šios kolonos tas pats adresas, tik raidė P. Buvusioj kolonoj pasiliko ponias Lad. Ji prašė Tavęs paprašyti, kad visados rašytum bent ką nors apie Benę.

Mano šeimą dabar sudaro ketvertas. Seselė Kemežytė iš Prienų, Zitutė iš Tauragės, Tūbelienė iš Rokiškio. Mes miegame ant vieno narų, valgome pietus kartu, nes pietus valgome ne valgykloj. Pietums dažnai būna mūsų pasigaminti valgiai, gaunami iš brangiosios Tėvynės. Mes 25 d. š. mėn. gavom trys siuntinius. Šį sykį į mūsų koloniją ypač daug atvežė siuntinių. Viso 94. Sekmadienis buvo nepaprastai mielas. Nerekėjo dirbti: baliavojom, džiaugiamės, rašėm laiškus, dalinomės išgyvenimais, meldėmės... Sese-lė gavo džiovintų bulvių, maltų žirnių su riebalais, Tūbelienė ypač du įdomius apvalius sūrius... Mūsų sekcijoj

daugiausia ukrainiečių, kurių kalba man primena palyginimas: lietuvių rašomosios kalbos su žemaičių. Yra dvi akiplėšos, čekoslovakė ir vengrė. Yra geros širdies rusių, ak, tos vargo dukros!

Visas rugsėjas gražus, giedrios dienos, mažai lietaus. Juk tai mūsų laimė. Čia šiomet negirdėjom griaustinio, nematėm žaibo.

Mūsų kolonija sausa, zemliankos (*žeminės*) ir barakai apdaigstytos eglutėm. Aš gyvenu zemliankoj. Nebloga, šilta ir ne tamsu. Jau kasdien pakūrenam krosnelį, ne dėl to, kad šalta, bet daugelis verdasi iš gautų, įsigytų produktų valgį.

Natūralių bulvių valgėm pernai rudenį, šiaip būdavo džiovintos; dabar atvežė vėl bulvių ir kopūstų. Pradėjo mus maitinti šių metų derlium.

Kai gyvenam Poilsio namuos, atlieka ir laisvų valandėlių, kuriomis tvarkaus, truputį pabandau rankdarbių mėną, paskaitau. Labai norėčiau spalio mėnesį čia išbūti, tai brangus Marijos mėnuo — galėtumėm jungtis su Tėvyne bendrojo maldoj. Šiaip būna kai kada per daug nuovargio. O be to, šis mėnuo, atrodo, turės daug kritulių. Sunkoka kai sušlampi kaip šunytis.

Kaip dabar tavo fizinė nuotaika, ar nors kiek po vasaros sustiprėjai. Kad daug gauni keliauti, man patinka, tik neprarask savo vidaus, nepasinerk paviršutiniuosius išpuodus.

Kaip laikosi p.p. Ada ir Alė, prof. St? Kaip Tavo buto gerieji prieteliai.

Mano didžiausio išsiilgimo sveikinimai Jums visiems.

Tavo Adelė

Tundra, 1948.X.21

Brangiausiasis,

Rugpjūčio 14 d. išvykau į Poilsio namus, o spalį 6 d. jau vėl pradėjau dirbti, vėl sugrižau į koloniją, žymimą raide M. Per tą laiką turėjom pasibastyti iš kolonijos į koloniją, iš barako į baraką, gulėti ant grindų, suolo, stalo, o šiandien vėl ant narų. Vėl mūsų bus mažytė bendruomenė keturių keturios dešimties tarpe. Leokadija iš Alytaus aps. seminaristė, p. Joana — dzūkė mokytojo žmona ir varpininko dukra Zosė. Šiandien mums poilsio diena. Mudvi su Leo rašome laiškus, o anodvi išėjo į virtuvę bulvių skusti. Gaus valgyti pietų. Mums pietų išvirs žemaitė, kurią mes močiute vadiname. Mes gavome bulvių. Bendrų pietų negausime, neužsidirbome. Čia maitinamasi pagal darbo procentus, o procentų didumas priklauso nuo labai daug ko.

Iš Poilsio namų išvažiavau su III^a kategorija. Šią kategoriją žiemą per labai didelius šalčius nuo darbo nuima. Tai mūsų džiaugsmas. Šiandien pirma diena šiemet šalčiausia. Sakė, kad jau išduos veltinius, užvakar gavome šiltas pirštines. Gerai, nes pernykštės visai nusidėvėjo. Buvau susirūpinus.

Šiandien kalnai saulėj lyg žydi, lyg bangomis alsuoja, vaizdai kinta, nuolat kinta. Kalnuose purga. Dabar kalnai mums ne tik gražūs, bet ir labai artimi, dabar ne tik mūsų žvilgsniai ten grožio ieško, bet širdys ten ilgesingai veržias, mes iš ten laukiame žinių, nes vasarą ten išvyko daug lietuvių, o prieš kelias dienas daug mūsų mergaičių. Mūsų

čia jau nedaug liko. Išvyko mano buvusios mokinukės: Marytė Biekšaitė ir Julytė Šerkšnaitė. Ponia Lad. toj pačioj kolonijoj su manim. Jie ir jai turi užsiėmimą su akmenimis. Labai daug mūsų svajingų sielų troško iš arti pamatyti kalnus. Mano dalia kitokia. Atrodo, kad man ir mano dabartinėms prietelėms teks gal kitkas matyti.

Draugiuk, čia mes jau ir vėl matome spinduliuojančias pašvaistes: vieną kartą rausvos, gelsvos, kitą kartą lyg saulės spinduliai. Pamiršau nuo ko šie gamtos reiškiniai. Parašyk man.

Ši brangų Dievo Motinos mėnesį stengiuos jungtis maldomis su tėvyne. Tam reikalui turėjau simpatingų moterų grupelę. Jos liko kitame barake. Dabar dar nežinau, kaip šio mėnesio tradiciją baigsiu.

Šiandien, kai laukiu Kalėdų, kai pažiūriu į savo aplinką, atrodo, kad gyvenu anuose tolimuose laikuose ir Kūdikėlio reikia, šaukiančiai reikia...

Šiandien mane ypač domina sielų originalumas. Pas mus tokių mūsiškių tarpe yra Marytė B., jeigu ir toliau puoselės ta linkme savo sielą, gal išaugs į gerumo genijų. Atrodo, gerumas ją grakščią padaro, ją nušviečia, ir taip miela į ją žiūrėti. Ryški ir mok. p. E. Pavalkienė. Ji save laiko švelnia, idealiste, o mes tų savybių nerandam. Zosikė ją charakterizavo: „Niekam blogo nedaro, bet niekam ir gero“, o keletas gimnazisčių žavisi ja ir laiko moters idealu. O kaip didelė brangenybė — ištikimas idealui gyvenimu. Šioj aplinkoj ir save lengviau išlukštenti. O koks didelis sielų pasaulis ir koks didelis Kūrėjas, pašaukęs amžinam gyvenimui jas.

Kai galvoju apie Jus, atrodo, kad Jūs visi jau Anapus, o aš čia viena bausiu, laukiu valandos, kada Jus išvysiu.

Adelė Dirsytė 1928 m.

Visus turiu laiko prisiminti, apie visus pagalvoti, visiems Dangaus palaimos paprašyti. Geros sėkmės: prof. St., p.p. Adai, Alei, Tetai, p. Česl. ir Benei.

Draugiuk, Tavęs, Tavo žodžio taip ilgiuos.

Ada

Ir senu adresu siuntiniai mane pasiekia. Laiškai taip pat, jeigu lemta.

Brangusis,

Šiandien ypatinga diena. Tokia paprastai būna tik viena metuose. Generalinis inventoriaus patikrinimas prieš šventes. Einame su visais daiktais už zonos visi iki vieno. Mums primena jomarką. Išdykavimas, juokai, šnekos, net šokama. Paskui nemalonus rausimasis daiktuose. Tą dieną į darbą tik mažai išeina. Tai visos kolonijos poilsis. Kadangi didesnę dalį dienos praleidžiame jomarke, mums ši diena nėra įdomi.

Ar pas Jus nebuvo užėjusi Saliute Burinskaitė? Ji jau veik mėnuo, kai su mumis atsisveikino ir žadėjo Jus aplankyti. Labai norėčiau, kad ji Jus aplankytų.

Labai norėčiau, kad Tu dvasiniai artimai bendrautum su Skinuliukais ir TONIU. Noriu, kad su jais dalintumeis išgyvenimais, kad ypač jauniems nurodytum literatūrą saviuoklai. Bijau, kad mūsiškiai nebūtų tik išorinio pasaulio stebėtojai, kad pas juos atsirastų ieškojimo noras, didelis įsijautimas į Žmogaus dvasinį pasaulį. O kiek mažai yra ieškančių žmonių...

Šiandien daugiausia bendrauju su seminariste Leokadija, dzūke. Ji gimus 1925 m. Neturtingų tėvų, mokslui uždarbiavus, vasaras praleidus ūkio darbuose. Derybos su mama, kad vakarai priklauso tik jai, ji — skaitė... Kaip nuostabiai ji pamilus kaimą, kiek daug nepaprastai gražaus ji žino apie kaimą, kaime ji trokšta ir visą laiką gyventi. O ir šiaip ji sugeba analizuoti sutiktų žmonių pasaulį, moka gyventi savo idealais ir juos moka mylėti; atrodo, kad ji daugiau turi negu kitos. Ji turi tvirtą viltį ir

didelius troškimus. Ponia Lad. ji ypač pamylėjo. Tiesa, ponja tikrai gražų vardą čia išlaiko, tikrai jos vidaus pasaulis vertas didelės pagarbos... Viltis, pastovumas čia taip reikalingi. Čia dažnos mėgiamas išsireiškimas: „Nusiviliau, nusiviliau...“

Jau gavom trupinėlių iš kalnų. Ten daug stipresni vėjai, gražus mėlyno vandens upelis, labai dailūs dugno akmenėliai, darbo sąlygos sunkesnės.

Šiomet oras mūsų darbui daug palankesnis, daug mažiau kritulių, dar ir šaltų dienų buvo mažai. Jau kelintą kartą iškrenta sniegas ir vėl nutirpsta.

O daug daug naujų auklėjimo minčių nešiojuos savo sieloj, ateičiai daug jų gimsta. Keista, atrodo, kad aš iki šiol tikrai nieko nemokėjau mylėti, taip kitoj šviesoje būtų Šv. Rašto mintys, kitaip žiūrėčiau į savą žmogų, į šeimas... Tiek daug švento mūsų krašte yra. Be šios vietos negalima to pajusti. Dabar vargina mane mintis, kaip aš atsilyginsiu tiems, kurie man sudarė sąlygas tiek daug švento išgyventi, tiek daug didelio suprasti. Šiandien taip noriu į gelmes žmogaus sielos pasinerti...

Šiomet, atrodo, darbai lengvesni. Samanas rauname, nešiojame, žvyrą išverčiame iš vagonų, pylimą gražiname, akmenimis grindžiame, tiltui vietą ruošiame...

Užvakar turėjome iškrauti du vagonus bulvių ir kopūstų. (Čia kopūstai skanesni, negu kadaise obuoliai). Grįžusios turėjome daug juoko. Buvo tamsu, slidu. Mes ejom, griuvinėjom... Mat galvojom apie skanias keptas bulves. Mano adresas tas pats, kurį žymime raide M.

Esu sveika, jaučiuos gerai. Jau visas mėnuo, kai jokia žinia manęs neaplanko. Labai laukiu.

Viltingi gandai mus lanko, įdomūs sapnai mūsų naktis palydi.

Tavo visus geruosius namų prietelius sveikinu, maloniai prisimenu p.p. Adą, Alę, prof. St. Perduok sveikinius Ados paneliukui, p. Irenai.

Ada

7

Šiaurė, 1948.XI.7

Brangiausiasis,

Šiandien nuotaikos, vidaus šilumos diena. Nedarbo diena. Mes tų dviejų dienų seniai laukėm. Kalbėjo, kad tų dienų pagarbai parveš laiškus ir siuntinius. Taip įvyko. Dar prietemoj atnešė laiškus. Aš bijau šokti prie krūvos laiškų, atrodo, pakels paskutinį, Tavo pavardės nebus ir pasiliks ilgas laukimas, nežinomybė... Leokadija sėdėjo ir išklausė visas lietuviškas pavardes, ir pašaukė mane. Tavo laiškas X.17 d. Labai naujas ir toks gausus žiniomis. Aš Tavim džiaugiuos, Tavo šis laiškas ypač rodo, kad Tave išorinis pasaulis nepavergė, kad Tavo sieloj jaunatvė ir tyras grožis, kad Tavim galima pasitikėti... Leokadija paprašė paskaityti Tavo laišką, ji labai nori matyti, kaip studentas rašo. Man smagu, jai labai patiko tvirta, pastovi rašysena ir taip pat jai atrodo, kad galima Tavim pasitikėti, dvelkia dvasingumu. Leokadija Tavo metų, labai jos ūgis ir šviesumas Tave primena. Ji paskutinio kurso seminaristė. Labai mėgstu su ja kalbėtis. Didelis ramumas iš jos dvelkia, o apie kaimą, kai ji pradeda kalbėti, ... sušlama klevai, suošia pušys, pakvimpa sodas, dūzgia staklės... ir apgaubia mus didžioji paslaptis, man nurieda ašara, ... o gera, ... aš labai mažai žinojau, daug klydau, daug ne-

supratau... „Grįžkit pasakos mano šviesplaukės; grįžkit kūdikiai lino akim...” ... Aš noriu į ten, į ten pas Jus...

Brangusis, džiaugiuos, kad nesibijai. Dievas su mumis. Tegul viskas išsipildo. Iš tolo viskas baisiau. Nors vyrai fiziniai viską sunkiau išgyvena..., bet ir per pačias bedugnes, jei reiks, pareisime.

Šis mėnuo Tavo mamytės. Aš jai už jos begalinį rūpestį, už jos didelį žmoniškumą — šį mėnesį tik jai pagerbti noriu praleisti. Maldos, gražiausi prisiminimai, pasiryžimai ateičiai... jau sniego baltos dienos, medelių šakos tokios puošnios; noriu, kad Tavo mamytei siela būtų tokia skaisti, balta. Nejaugi Viešpats nepatenkins mūsų norų...

Tik buvome pirty. Dabar geresnė savijauta. Jau pavakarys, bus koncertas, kuriame deklamuos p. Lad. Tai pirmas kartas šiose sąlygose. Eisime ir mes. Nors savos kalbos čia scenoj negirdėsime. Be to, manęs jau laukia mano prietelės. Juk ir vienoj kolonoj gyvenant, mes retai matomės: išeinam prieš saulėtekį, grįžtam prietemoj. Paskui vakarienė. Nuovargis, sapnai ir vėl kartojasi. Poniai Lad. labai gerai pasisėkė, gražiai atrodė, žinai mūsiškė publika nutilo.

Brangyti, mano gyvenime mažai reikia, p. Lad. nežinojo mano plano, kaip su rūbais tvarkysiuos. Aš išigijau treninę. Man atrodo, kad pakanka.

Oras mums nuostabiai palankus. Šiomet mažiau šalta. Šiandien pav. atodrėkis, su veltiniais šlapia...

Tetai, žinau, kad ji mus myli ir daug patarnavimų atliko, gražiausi sveikinimai. Taip pat sveikinu tuos, kurie mane prisimena. Tau ypač Viešpaties globos prašau.

Ada.

Adresas vėl su raide M. Laiškas greitai ateina, nes jo kitas kelias. Jis toks, kaip Tavo. Esu sveika, jaučiuos gerai,

darbas: samanas rauti, nešti, sniegas valyti, pylimas tvar-
kyti... p. Lad. gavo X.10 Algio laišką. O koks jis turinin-
gas! Mes čia visos gėrimės, poniai rieda ašaros.

P.S. Visai kitkas Tonio laiške... Rašysena neišdirbta,
nesijaučia sielos veržlumo, giedros... Pabudėk dėl jo. Jis
daug susimąstymo reikalauja...

Kiek gali palaikyk ryšį su namais, dalinkis išgyvenimais,
būk atviras. Ką tik gero patirsi, perduok jiems. Ak, na-
mai!.. Juos reikia nuolat kurti...

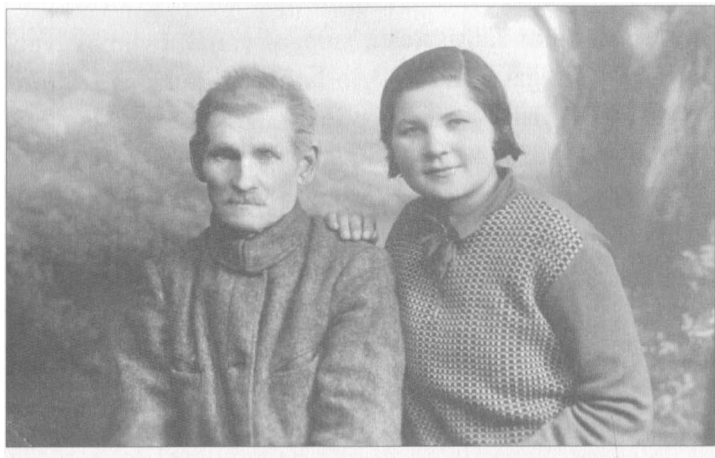
8

Šaltoji tundra, 1948. XII. 17 Brangiausiasis,

Išvakarėse savo vardadienio gavau Liucės vardu išsiųs-
tus du siuntinius: IX.20 ir X.25 d. Taip pat buvo jos du
laiškučiai ir Katrelės du rašteliai. Tas viskas taip mane
atgaivino, taip svajingumu apsupo. Visados labai laukiu
ko nors iš saviškių, jau dabar daug retesnės dovanos iš
Tėvynės, žinių maža.

Dabar atėjo labai spalvingi rytai ir šaltos, šaltos die-
nos, siekia 40°. Kai būna nors kiek virš 30° III^a kategorija
nebeina į darbą. Taigi, mūsų brigada jau ketvirta diena
nebedirba. Šaltis pagerbė ir manąją dieną. Buvo gera.

Ponia Lad. jau nebedirba pas prorabą (darbo viršinini-
ką). Būdavo labai užimta, mažai gaudavo miegoti. Ką da-
bar dirbs — nežinau, bet mes, kurios labai norime su ja
dažnai pabūti, patenkintos, nes turės daugiau laiko. Ponia

Adelė Dirsytė su tėveliu Antanu Dirse

turi daug dvasinės gyvybės, dabar matau, kad p. gali už didelius dalykus kentėti ir mirti, moka amžinuosius dalykus išskirti nuo laikinų. Daugeliui ir ilgai sėdėjusioms mokyklos suole praktiškai tuos dalykus išskirti nesiseka. Kaip uždegančiai veikia, kai matai sielos virpėjimus: čia šypseną, čia akys ašaromis apšoka, čia išsikarščiajimas ginant vertybes... Ak, kaip reikia dvasinės gyvybės, o jai augti ir bręsti reikia vargo, paniekos, alkio... tuo jau visai tikiu. Kokie man šiandien blukūs žmonės, kurie nedega idealais, nebepakenčiu „be dvasios, be širdies“ žmonių, o jų tiek daug, tokios niekingos kalbos, tokie menki norai. Šiandien nesu atsiskyrėlė tarp žmonių, šiandien džiaugiuos sielų prieteliškumu Birutės vilkaviškietės, ponios ir alytiškės Leokadijos. Taip miela ir gaivina jų tarpe, visados džiaugiuos jų artumu.

Brangusis, dažnai pagalvok apie savo puseseres ir pusbrolius. Liucytė gražiai rašo, turi daug estetikos, turi skaisčią sielą, bet to dvasinio eleksiro, dvasinio veržlumo nesi-

jaučia, o tai žmogaus spalva, grožis... Padėk jiems įeiti į didingą dvasinį rūmą.

Kas pas mus suserga cinga, gauna iš gydytojos valgyti žalias bulves.

Nešiojame jau veik mėnuo samanas, grindiniui akmenis. Grindžiami Vorkutos upės tilto krantai trigubu grindiniu.

Mūsų kolonijos lietuvės ruošia bendras Kūčias, mūsų yra apie 40. Lenkų čia yra 4. Įvykdysim uniją, jie prašos. Bus bendras stalas, giesmės, burtai iš visų kraštų... Dievo pyragėlis yra mūsų tarpe.

Tavo visas dienas palydžiu maldomis, šventėmis sveikinsiu ypač. Jau Naujaisiais Metais lauk manęs. O laukių tų dienų.

Klausčiau daug, bet žinau — atsakymo nebus. O kaip kandus šaltis. Daug apsiriša nosis, skruostus. Čia nejunti kaip pabąla veido dalys. Kiti išpėja. Rankų, kojų pirštai nušąla, o paskui pajuosta. Aš tik kovo mėn. buvau nušalus vieną žanduką. Dabar ir dėmė išnyko.

Tetą Agnietę dažnai atsimenu, labai dėkinga už jos gerumą, o jo labai daug. Mes abi su p. jos Vardo Dieną ir su visomis šventėmis sveikiname.

Adelė

Esu sveika, visų ir visko labai ilgiuos. Gyvenu čia pat. Adresą reikia rašyti vietoj п/о Чум п/о Елецкая. Laiškai ir siuntiniai ne dėl adreso pakeitimo mus nepasiekia. Gau nu ir senu.

Švenčių sveikinimai: prof., Adai, Alei, p. Česlovui, Beinei ir tiems, kurie mane prisimena. Jei susitinki su mano auklėtinėm, joms taip pat. Apie jas galvoju.

Brangiausiasis,

Šiandien virš 30° šalčio. Šaltis gražiai nuspalvina dangų, rūkai, dūmai gaubia horizontą.

Jau trečia diena, kai atvyko iš kalnų dalis mūsų mergaičių. Kiek naujo. Šiandien mūsų mielas atžalynas susigavo mane, nusivedė į savo sekciją ir pasakojo, pasakojo savo išgyvenimus, reiškė susižavėjimą kalnais. Taip visas priminė mokyklos mergaites. Jau nuo lapkričio 12 d. iki dabar, kalba, iki vasario veik vidurio prie kalnų gyventojai nemato saulės, jie jos labai išsiilgsta. Jie mato nuostabias žaras, dangaus spalvingumą, kenčia dažną purgų siautėjimą, ten dažnesnės šiaurės pašvaistės, mėnulio šviesa ir Azijoje saulė įvairiausiai spalvina kalnus. Mūsų mergaitės gyvena Mirties slėny, per Mirties Vartus geležinkelis eina į Aziją, jau praveistas be tunelio. Tam slėny vėjai nesiliauna. Prie tos kolonos, kur mergaitės gyvena, yra ežeriukas, iš kurio viena upė teka į Europą, kita — į Aziją. Ir prie kalnų jau stovi trys kryžiai: du bėgusiems, o vienas prarabo (*darbų prižiūrėtojo*) kūdikėliui.

Kūčios mūsų ir kalnų lietuvaičių atšvęstos būriais. Labai įspūdingai. Pas mus iš tų gaunamų valgių taip jaukus, gražus buvo stalas, nors valgio tik po 2–3 šaukštus teko kiekvienai. Sumuštinių gavom kiekviena po keturius. Šližikai iš duonos džiovintos, kisielius iš giros, nudažytas streptocitu. Košė su aguonom, saldi, mėnuliukais papuošta, tortas. Eglutė tik baltai puošta, aš iš sidabriuko išplėšiau žvaigždutę, trys žvakutės, stalas irgi žvakutėm apšviestas. Viršininkai dalyvavo, valgė su mumis šv. plotkele,

traukė Kalėdų senelio atsiųstus magiškus lapelius, buvo juoko... Kalnietės irgi džiaugėsi švenčių jaukumu. Mūsiškėms ukrainietėms nepavyko suruošti Kūčių, jos daug dėmesio skyrė valgiui, bet... jokio įspūdžio, nusivylimas, kalbos, nepasitenkinimas...

Dabar aš III^b kat. Daugiau laiko turėsiu savo reikams, mažiau pavargsiu. Jau su p. Lad. tos pat kategorijos ir tą patį darbą dirbame. Mano sielai artimos mergaitės Leokadija ir Birutė išvažiavo į nežinomus tolius. Būčiau ir aš su jomis, bet... man atsirado nauja kategorija ir pasi-likau.

O kaip dažnai mus apgauna per didelis savim pasitikėjimas. Kai kam atrodė: pasitikėjo, kad išlaikys, pasipriešins draugų blogai įtakai — nepasisekė. „Manęs nebijok, aš pereisiu ir per ugnį“. Ir taip ne vienam nepavyko. Šiandien jau patys, mato, liūdi, kai kas nebekreipia dėmesio į nieką.

Agutė rūko, rūkymas verčia bendrauti su tomis, kurios kasdien stovi ant bedugnės nepagydomai susirgti, Agutė maino duoną į tabaką. Kartą sako: „Šiandien taip norėjau valgyti, kad verkiau“. Ji taip nusilpnėjo, kad nesikenčia savęs. Čia daugelis dėl tos aistros kenčia.

Brangyti, atsimink a.a. Močiutės vardines. Arba bent kurią nors vasario dieną pašvęsk tai, kuri iškeliavo į gyvųjų šalį. Juk tik ten tikras gyvenimas, čia bandymų dienos.

Aš Tau įkyriai kartoju, kad galvok, kaip padėti mūsų gimnazistukam, kilnumui išugdyti tos pagalbos reikia. Surasti brangenys, jas išlaikyti — reikia begalinio uolumo.

Tau antrą laišką rašau ši mėnesį. Man rašyk rusiškai, atvirukai dažniau pasiekia. Tetą, Jūsų kolchozą, Adą, paneliukę, Alę, prof, ir tuos, kurie mane prisimena, sveikinu.

Adelė

Esu sveika, gyvenu toj pat vietoj, adresas pasikeitė. Vietoj n/o Чум rašyk n/o Елецкая. Kitkas taip pat. Dar nesusėlau, net pirštai dar nenušalo. Paprašyk, kad Toni man parašytų apie savo studijas...

10

Užpolis, 1949.III.20

Brangiausiasis,

*... Nežinojau, kad už mirtį baisesnė,
Už gyvybę brangesnė – kančia...*

Nesu nelaiminga. Be šio gyvenimo būčiau tik nesubrendęs vaikas, gyvenimą tik čia pamačiau, pajutau. Galima skaityti, ekrane matyti, kalbantį girdėti, bet niekas prieš išgyvenimą. Ponia Lad. vis kadaise žadėjo iš savo gyvenimo rašyti romaną. Dabar, sako, atsisakau tos minties. Juk būtų tokia tik buržuazinė – miesčioniška apraiška, šiandien visai bluki. Čia gyvenimas kančia nuspalvintas, jis – gyvenimas.

Tik parėjom iš darbo. Mergaitės sakė, kad man yra siuntinys. Tas mano jausmus blaško. Nesiseka rašyti. Be to, skubu, nes mano eilė šiandien vakarienę parnešti, o vakarais reikia anksti gulti, nes labai anksti keliamės.

Jau gavau III.16 laišką iš Tonio. Taip nudžiugau. Per visą laiką antras laiškas. Tą kartą irgi trumpas, bet nuoširdus. Tas taip mane atgaivino. Jam tuojau parašiau. Tą vakarą buvo nuostabios pašvaistės. Tokių nebuvau mačius. Dangaus zenite lyg kažkokia būtybė siuntė į visas puses

puikiausius pluoštus, juostas rausvų, žalsvų, gelsvų spindulių. Pašvaistės greit kinta, sustingimo vaizde visai nėra.

Kartą buvo labai šaltas rytas. Saulę lydėjo orajuostės gailestingumo spalvų (kaip paveiksluke). O tų juostų viršuose buvo lyg dvi mažiau ryškios saulės. Žavūs vaizdai!

Sako, kad nuo mūsų dabartinės gyvenamos vietos tiesia linija kalnai tik 8 km. Pavasariais matosi vandens tekėjimas ir girdisi šniokštimas. Atrodo, kad mes jo neišgyvensime; manau, greitu laiku žymiai pasikeis adresas. Gal ir Tu nesistenk man rašyti, kol negausi kito laiško. Žinoma, aš nieko tikro nežinau.

Jau saulė — vėjai taip mane nudažė, taip karštai, kad jokiam kontinente tokio spalvuočio dar nėra. Tapau margąja. Būna gerokai šalta rytais ir pavakariais, nešioju „japonką“ (*japonų kareivių kepurė su ausinėmis*), taigi, ir pasidariau marga. Dieną, kai audrų nebūna, jau „bušlatus“ (*žieminis viršutinis paltas*) pasidedame ir „japonkos“ pažadės pakeliu, bet veltiniai dar nė karto nesudrėko, jie sudrėksta nuo kūno, nuo sniego. Vakaraus juos paima į džiovyklą. Skalbinius skalbiamės pačios, kartais ima skalbti, bet jau nė karto neturėjau taip kvepiančiai išskalbtų skalbinių, kai atsiųsdavo Teta. Jie lauke nedžiovinami, dažnai prausiamės ir skalbiamės tik sniego vandeniui, kartais pačiu netirpintu sniegu prausiamės. Krosnis kūrenas akmens anglimis dieną ir naktį, grindys plaunamos kasdien, namie pasilieka kasdien sekcijos prižiūrėtoja, vad. „dnevalnia“ ir ligonys. Jų kasdien būna.

Tik parsinešiau siuntinį. Išžiūrinėjau. Turiu labai simpatingą Viliuko fotografiją. Brigadirė prašo jai padovanoti, viena rusų mokytoja bent dešimt kartų pabučiavo, o aš laiminga, laiminga.

Gavau 25 rub, Agnutės trumputį laiškiuką.

Per Velykas manau, kad neturėsiu Velykų Valgių, bet tas šiandien man nė jokio nemalonumo neteikia. Skaniausias visų valgių pas mus — duona. Šiandien man pramogų pramoga.

P. Ados a.a. Tėvelį kasdien atsimenu, taip pat susirūpinusią stud. Alės šeimą. Sveikinimai Ados broliui, paneliui, Tetai, p. Č. ir Benei.

Adelė

Esu sveika, nenušalau. Dvi purgos dienas dirbome laukuose. Audra labai vargino, nušlavė kalnus.

Jau esame trys šėtiškės. Atvyko sesuo Ona Kielaitė iš Juškonių k. Ji Stašaitytės, Janės, bendraklasė ir josios draugė. Anot jos, viršaitis jau parvykęs, Kuibirienė, policininko žmona, kadaise gyvenus Šėtoj.

11

Užpolis, 1949.111.27

Kaip mainosi Nemuno vandens

Ir ūkanas sklaido šviesa,

Taip grįšim ir mes į Tėvynę,

Nes ji mums nuo amžių sava...

Brangiausiasis,

Sekmadienis. Poilsis. Kaip miela! Pusiau gulom ant savo narų rašau Tau. Čia mano miegamasis, salionas, čia gražiausių svajonių vieta. Dabar mūsų daug, susikimšimas, o aš viena, manęs niekas netrukdo, o kaip gera! Tai tikras poilsis. Mano narai — lovutė antrame aukšte, visai

prie lango, todėl čia mielai praleidžiu laisvas valandėles: rašau, skaitau, siuvu, adau... Sekcijoj dieną ir naktį krosnis akmens anglimi kūrenama. Taigi, man net per šilta.

Vis atsiranda daugiau mūsiškių, kurios pradeda bendravimą, pas mus sako, kad „ženijasi“. O ta „moterystė“ kartais kelių mėnesių, kartais dar trumpesnė. Kas pabendravo su vienu, eina iš rankų į rankas. Tos kažkaip pradeda rūpintis tik savo reikaliukais: pasakytas žodis nebesvarus, užsimiršta pažadėjimus, nustoja nekalto, tyro jaunuoliško linksmumo, mažai kuo domisi... Yra, kurios vėl ryžosi grįžti į seną kelią, vienai gerai sekasi. Įdomi mūsų šėtiškė Kieliauskaitė Onutė (pirma rašiau Kielaitė). Ji Tave lyg atsimena. Mokėsi vienoj klasėj su Stašaičių Jane. Ji ypač jaudinas tokiomis „moterystėmis“. Vieną sulaikė. Taip smarkiai trenkė Petro atneštą pieną. Ilgai aiškinosi. Pagaliau abi džiaugsmo ašaromis apsipylė. Onutė viskuo labai domisi. Jai įdomios visos lietuvės, jų galvosena... Taip sužiūra jos akys, kai jai naujesnio pasakoji. Ja džiaugiuos!

Dabar liuoslaikių labai maža. Jais rašau moterims vėlykinius sveikinimus, susisiuvinėju, išklausu jonaviškės Lionytės pasipasakojimų. Šią gimnazistukę labai vertinu, ji literatė, turi visuomeniškumo bruožų.

Kai būna purgos, telegrafo vielos verkia — rauda, šiandien irgi sniegas lekia, lekia, tik oras nėra šaltas, todėl nėra taip siaubinga. Veido nedilgina.

Šiaip dienos dažniausiai giedrios, sniegas žvilga, net akis veria, o mes kasam, kasam sniegą ir galvoju: „... numazgok mane ir pasidarysiu baltesnis kaip sniegas“. Čia baltas sniegas, kalnai dažnai balti, balti pulkeliai putpelių, balti kiškiai, o žmonių širdys pilkos ir juodos. Ne! Ne visų. Kalnai — erelių tėvynė, ereliai narveliuos negyvena, mirš-

ta, o kvailos kanarėlės čirškia, ir gana... Rašau dažnai, nes manau, kad greit žymiai pasikeis adresas, ilgokai gal negalėsiu parašyti.

Vis tik čia ponia Lad. labai šviesi asmenybė. Viską tik su ja galiu išspręsti, pas mus daugiau išsilavinusios už poniją nėra. O kaip reikalingi žmonės su idealais, kurie juos nuspelvina, duoda gyvybės... „Ne stabams, žvaigždėms, rožėms, lelijoms tegul skamba ši mano daina...“

Jau antrą laišką išsiunčiau Toniui. Labai noriu jį įjungti į mūsų šeimos pakilimą. Noriu, kad jis būtų dvasia gyvas, susirūpinęs, gimstančias mintis nemarintų, noriu, kad jų ieškotų... labai bijau pigios jo draugystės, ją apgaili L.Tolstojus, čia daug kas atveria savo kruvinas žaizdas... „o gyvenimas didelis šaukia...“

Kadangi vyriškas jaunimas dažniausiai paviršutiniu muos skendi, taigi ypač Tave, Tonį ir Algį kasdien galvoje, maldose turiu. Juk dvasinio susimąstymo, gyvybės tiek maž dar buvo pas Tonį.

Vilius mane žavi. Sako, jis panašus į mane. Turbūt, Agnutė mano dalį labai išgyveno. Daug minčių, jausmų jam gimsta, jas puoselėju. Grįžus dėl jaunimo, ypač dėl savo, turbūt donkichotišku keliu pasisuksiu. Nebenoriu drungno, prisiderinimo... O tegul laiko pilnybė greičiau įvyksta!.. Kiekvieną dieną pažiūriu į jo fotografiją.

Pas mus kurmiukas rusvas su pilku pilveliu. Rankose ėda duoną. Alkanas. Sniego laukuose sunku susirasti maistą.

Tetą sveikinu su visu nuoširdumu, juk tiek gražių prisiminimų man paliko. Velykose malda sveikinsiu jos gerumą. Pono Č. laukiu bent keletos mandrių sakinių. Jūsų abiturientą irgi sveikinu.

Esu sveika, veidas taip pajuodo nuo saulės ir vėjų, net visi dėmesį atkreipia, mane jau vadina negriuku.

Perduok sveikinimus prof. velykinius ir balandžio 23 d. Taip pat stud. Adai ir Alei. Jie labai nuoširdžiai atsimenu. Tau skanių, prasmingų Velykų!

Adelė

P.S. Už vasario mėnesį gavau 7 rub. algos. Šiaip per du metus trečią kartą: pirmą kartą 23, antrą kartą vienas rb., o dabar 7.

12

Tundra, 1949. IV4

... Sudie, ganyklos ir kloniai ramūs...

Sudie! — pašvaistės, kalnai, baltos laukų vištelės, kurių šiandien vienos liečiau kojytės visiškai plunksnom apaugusias, turbūt apsaugotos nuo šalčio; balti kiškiai, elniai, saulėtekiai, spalvingi debesėliai.... Sudie, nemeilūs žmonės, baltesnės ir juodos, kaip juodžiausia naktis, dienos; sudie, sielvartai ir ilgesys; sudie, ramybę nešantys žmonės, džiugesėliai; sudie, visa balta tundra su sniegtvorum, sniego laiptais, sniego žvilgesiu, šalčio pramogomis... Sudie, sudie amžių amžiams!.. Sudie, laiškai, gyvybės gijelės: knygos, mūsų džiaugsmas...

*...Prabilkite, žvaigždės auksinės,
Kalbėkit, bruožai delnų,
Ar teks dar kada bepajausti
Dvelkimą Tėvynės laukų...*

Adelė Dirsytė su motina ir broliu Stasiu 1935 m.

Spėjom išsižiūrėti savo delnų bruožus. Paskutinė hiro-
mantė man šnekėjo: „Puikūs bruožai, vandens, vedybos,
sūnus, ilgas amžius...“ Čionykštis vyras lanko savo žmoną.

Visados puikios dovanos, dažniausiai maistu. Dabar

sužinojo, kad ši rengiasi į tolius, taigi užtenka tik papirosų. Būna žmonių pasimainymas net motinystės dienomis. Kokios tobulybės! Mėgstu su visomis turiningesnėmis moterimis pasikalbėti, kaip jos ruošėsi šeimos gyvenimui, apie draugystę ir intymiausius dalykus, apie kuriuos tik šiose sąlygose kalbama, nes šiose sąlygose labai susigyvenama, lyg sugiminėjama.

Pasidarau išvadą, kad kaimo mergaitės, tos, kurios rimtai galvoja apie šeimos židinį, turi labai gražią nuojautą, kas tinka, kas netinka. Ksaverija pasakojosi, kad jai tas vyras geriausiai patiko, kuris ničnieko apie meilę nekalbėjo, prie kurio ji jautėsi labiausiai laisva, daug galėdavo kalbėti, juoktis, vienu žodžiu, jaustis natūraliai. Marija buvo labai griežta prieš vyrų prieššliūbinius bučinius, glamonėjimus. Ji amatininko žmona, bet puikų židinį susikūrusi. Ji su tokia šiluma kalba apie savo namus. Puikūs vyro laiškai, dažni siuntiniai... Ji žemės ūkio mokyklą baigusi.

Jau ir Tavo diena nebetoli. Atrodo, kad gal tik ši proga dar Tau beliko parašyti. Esi šviesus savo veidu, plaukais, man šviesus savo siela, brangus šviesiais atminimais. Ir dėkingumu, ir džiaugsmu, ir maloniais prisiminimais, ir maldomis jau šiandien pasiskiriu Tau devynias gegužės pirmąsias dienas.

Sudarykime angeliškam Viliukui geras sąlygas jo stipriai asmenybei subręsti. Kvieskime visą mūsų moksleiviją. Ne tiek patys asmeniškai darykime, kiek raginkime jausniausiuosius, duokime jiems minčių. Jų atsiras: lektūroje, pedagogikoje, pasikalbėjimuose, tik neapleiskime progų. Tonį būtinai įtrauk, būtinai sudomink.

Mūsų rytai „Падиом!“ — iš kontoros budinčios balsas. Žinoma, suskamba į geležį kirvio balsas, bet šio mes negirdime. Tuoju. Nė minutės. Atneša iš džiovyklos velti-

nus. Grumtynės. 67 žmonės. Visos renkasi. Pražiopsojai. Daryk, ką nori. Tikrink visų kojas, klausyk paniekos balsus.

Šėtiškė Onutė Kieliauskaitė dar tebedaro gerą išpūdį. Didelis jos viskuo domėjimasis mane ypač džiugina.

Bet labai keistas jonaiviškės Elės noras, nežinoti baisesios tiesos. Na, ir nežino. Jau antri metai mirus jos mama, visos čia apie tai kalba, jai nesako. Iš jos namų rašinėja apie mamą įvairiausias nesąmones, nes ji laiškuose apie motiną klausinėja. Ak, tai elgesys lyg su vaiku. Ji žada parvažiavus pirmiausia aplankyti tėvelio kapą, o kas bus, kai ji ras ten ir a.a. mamos kapą. Kaip nustos visiškai tikėti namiškiais.

Turbūt už kelių dienų matysime tolius, naujas vietas, naujus veidus, nauju oru atsikvėpsime. Šiaurės klimatas man nelengvas. Dažnokai tinsta rankos, kojos, veidas. Žinoma, ir su kitomis tas pats.

Sveikinu ir ilgesniam laikui atsisveikinu su Teta, p. Tėveliu Č, Beniu, stud. Ada ir Ale, jei mataisi, ir abiturientėm, taip pat prof.

Adelė

13

1949.V. 4

„Kur šiandiena Jinai?..“

Štai mes jau Azijoje, Altajaus aukštumose, matėme lėtai tekančią, jau ledus išnešusį Jenisėją, matėme Pečiorą, Kotelasą, Kirovą, Vereščaginą, Omską, Tomską ir daug kitų

miestų ir miestelių. O paskui akį veriančias lygumas. Nepajutome, kai pravažiavome Uralu kalnus, jie toj vietoj ypač menki, tik kalvelės. Namai visam tam plote daugiausia mediniai, lentomis, skiedromis dengti, šiaudais retėnybė. Prie namų medžių reta, bet daug daug įkeltų varnėnų inkilėlių. Iškelta kartis dažnai papuošta su žalia šakele, o ant jos varnėno namelis. Pernykščių žolę čia degina. Daug kur matėme ugninius liežuvius, laižančius Sibiro laukus ir pievas.

Ilgokai važiavome per snieguotus plotus, matėme ir eglių, pušų, berželių miškus. Prieš Jenisėjų matėme nepaprasto žaliumo egles — pušis. Jos šviežesnės kaip pas mus. Per Velykas matėme geltonus snaudalių žiedus, tai pirmos mums pavasario kregždės.

Malonu matyti aukštą dangų, kuris mus šiaurėj slėgė, savus saulėleidžius ir debesėlius. Jie čia tokie mūsiški. Kalba, kad čia šalčiai siekia 36°, o karščiai iki 40°.

Čia plytų dirbtuvė. Jei paliks mus čia, gaminsime plytas, kalba, kad dalį iškels. Laišką labai prašau pabandyk parašyti. Labai noriu apie visus Jus gauti žinių. Čia susitikome daugiau lietuvių, kurios tik dabar iš Tėvynės. Susitikau taip pat su mok. Višinskiene, kuri buvo Jonytės auklėtoja. Jauniausių mūsiškių sekcijoj būna gegužinės pamaldos.

Kol kas nieko ypatingo nedirbame; kai atvykome dar tik trys dienos. Duonos gauname mažiau, sriubos daugiau, maistas įvairesnis. Šiandien valgėm bulvinę košę su mėsa. Tokia puiki! Ponia Lad. atvyko kartu, yra sveika, siunčia visiems sveikinimus.

Aš irgi esu sveika, labai laikiu žinių iš Jūsų ir visus: Tave, Benį, p. Č., Tetą, stud. Adą ir Alę iš Altajaus aukštumų sveikinu.

Adelė

Дорогой,

Сегодня имею возможность Тебя немножко написать. Я в Сибири ни каково писма еще не получала, но получала две посылки от Агнута и Катреле. Я незнаю, получила ли наши от меня хот одну писма?

У нас начиналас курсы русскаво языка. Я буду также ученица. Меня приняла на втарую группу. Уже была одна урока. Кроме этово я в посылке получала от Альгис Шуравинюс книжка. Я стараюсь кажды день немножко почитать. Я имею возможность также «Правда Восточной Сибири» почитать.

Я здорова, чюствуюс хорошо.

У нас уже осень. Птицы улетаёт, IX.20 первый снег выпал.

Теперь у нас вечер. Много девочек сидить у стале и пишут писма. Мальинкая лампа гарить. Здесь также сидит артистка и гласно читают. Русскава книжка, меня мешають. Знаеш мая знание руссково языка, мне надо думать.

Здесь можна покупать себя хлеба, молока, мыло и еще некоторые вещи, только теперь нам деньги не платить.

Уже я нужна коньять. Я шлю сердечный привет для Тютя Агнете, Чес., студ. Ада, Але и проф.

Я очень жду от Тебя писма. У нас писма часто привезут, адрес хот и стары писма приходить.

Воздух еще нехолодни, дни часто язные, солнечные.

Adele

Brangusis,

Šiandien turiu galimybę Tau truputį parašyti. Sibire dar negavau nė vieno laiško, bet gavau du siuntinius nuo Agnutės ir Katrelės. Aš nežinau, ar gavo mūsų šie nors vieną mano laišką?

Pas mus prasidėjo rusų kalbos kursai. Aš taip pat būsiu mokinė. Mane priėmė į antrą grupę. Jau buvo viena pamoka. Be to, Algio siuntinyje gavau Šuravino knygelę. Aš stengiuosi kiekvieną dieną po truputį paskaityti. Aš turiu galimybę taip pat skaityti „Rytų Sibiro tiesą“.

Aš sveika, jaučiuosi gerai.

Pas mus jau ruduo. Išskrenda paukščiai, 1X.20 iškrito pirmas sniegas.

Pas mus dabar vakaras. Daug merginų sėdi prie stalo ir rašo laiškus. Dega mažutė lempa. Čia taip pat sėdi artistė ir garsiai skaito rusišką knygą, man trukdo. Žinai, kiek moku rusų kalbą, man būtina galvoti.

Čia galima nusipirkti duonos, pieno, muilo ir dar kai kurių daiktų, tik dabar mums pinigų nemoka.

Jau turiu baigti. Siunčiu širdingus linkėjimus Tetai Agnetei, Čes., stud. Adai, Alei ir prof.

Labai laukiu Tavo laiško. Mums laiškus dažnai atveža, nors ir senas adresas, laiškai ateina.

Oras dar nešaltas, dienos dažnai giedrios, saulėtos.

Adelė

Дорогой,

Я уже давно от Тебя ничего не получаю, нетерпеливо буду ждать ответа. Я теперь часто писать не могу. Письма и посылки часто у нас привозит.

Как Ты живешь, какая Твоя здоровья?

Я здоровая и чувствую хорошо. Из дома в Сибире получила две посылки, но письма не одно. Теперь моя подруги Рута и Анеле. Анеле имеет брат студ. химик Станкайтис. Она ничего от своих не знает. Помоги ее. Скажи им адрес. Я живу в семье шесть девушек. Три из Ионава. Здесь очень тяжело с почтовыми марками.

Мой искренний привет: Чес., Тётя, Ада, Але и всем знакомым, которые меня спомнит.

Adelė

Sibiras, 1949.X.25

Vertimas

Brangusis,

Aš jau seniai iš Tavęs nieko negaunu, nekantriai lauksiu atsakymo. Aš dabar negaliu dažnai rašyti. Laiškus ir siuntinius mums dažnai atveža.

Kaip Tu gyveni, kokia Tavo sveikata?

Aš sveika ir jaučiuosi gerai. Sibire iš namų gavau du siuntinius, bet laiško nė vieno. Dabar mano draugės Rūta ir Anelė. Anelė turi brolių stud. chemiką Stankaitį. Ji nieko nežino apie saviškius. Padėk jai. Pasakyk jiems adresą.

Aš gyvenu kartu su šešiomis merginomis. Trys iš Jonavos. Čia labai sunku su pašto ženklais.

Mano širdingi linkėjimai: Čes., Tetai, Adai, Alei ir visiems pažįstamiems, kurie mane prisimins.

Adelė

16

Magadanas, 1950.XI.22

Brangiausioji Liucyte,

Dabar labai dažnai apie Tave pagalvoju. Labai bijau, kad Tu nebūtum tuščiu žiedu, kad domėtumeis tik paviršutiniais dalykais: rūbais, skanumynais, rankdarbėliais, minkštu patalu, šiltu kambariu... Kad neieškotum pigios draugystės, kad išmoktum draugauti ir draugystės dėlei nebijotum aukų. Kad išmoktum draugams savo sielos turty duoti, bet ne iš jų imti reikalauti.

Sužinojau Jūsų Ados adresą: Хабаровский край, гор. Магадан п/я 383/а. Rašykit jai, ji labai laukia.

Liucyte, dažnai būnu aš net labai laiminga, ypač kai galiu jaunuolėms padėti. Jos mane savo mama vadina, man padeda, patarnauja. Tiesiog retai būnu viena. Dabar p. Bronė man taip išskalbs rūbus kaip sesuo, manau, kad jie ir kvėpės. Jadvygutė siuva, pertaiso man šventėm sijoną. Šiomet mano paltas naujas.

Aš rašau moterims laiškus, aiškinuos su mergaitėmis įvairius klausimus, daug kalbame apie gražiąją meilę, mokomės jos. Meilės išmokti — didžiausias dalykas, o mergaitei didesnio papuošalo nėra kaip meilė. Labai mažai supratimo apie tuos dalykus turėjau be šių sąlygų. Skai-

čiau, žavėjaus gražiais posakiais, bet beveik piršto nepajudindavau, o reikia darbų, darbų, tik darbų. Neik mano pėdomis. Aš daug kur klydau. Kraštas laukia ne svajonių, bet darbščių rankų, mylinčių širdžių. Be meilės nieko laimingu nepadarysi. Be didelių pastangų meilės neišmoksi.

Čia pat Tavo Globėjos diena. Sveikinu Tave, prašysiu palaimos Tavo dienoms. O Tu mus ar nors kada prisimeni?

Katrele, visai Tavo Diena čia pat. Rožančiaus malda Tavo namus sveikinu.

Tegul būna Dangaus palaima su Jumis visais.

17

Zina,

Gyvenimo koncerte primadona ne Psichė, bet Kūnas. Psichės primatas parduodamas už lešienės dubenėlį...

„Taisykite Viešpačiui kelią, darykime Jo kelius tiesius...“ Su užgimstančiu Vaikeliu atgimkime ir mes. Nušvis keliai, atsiras draugai, daug bus šilumos širdy, užsi-degs žiburiai, o gyvenimui dienų bus per mažai... Juk Tu tą jauti, juk žinai?!

Zina, miela Zinute, kuri taip tvirtai statai koją ant žemės, statyk didingą gyvenimo rūmą ant tvirtų pamatų, nepuošk jo pigiais žaislais, bet auksu, perlais, rūtoms, gintarais...

„Ji stengiasi“, — kalba Tavo artimiausios. Bet... dar noriu, vis daugiau noriu.

„Nebijokite, aš jus paguosiu visuose sielvartuose“.

Ad.

Magadanas, 1950.XII.24

*Ar prieblanda ryto, ar vakaras miršta,
Ar verkia už lango juodoji naktis,
Širdis Tavo, Kristau, lai maldą išgirsta,
Kai keliam į žydrųjį dangų akis...*

Brangusis,

Tavo Diena ateina. Padovanočiau Tau visą gražiausią: Šiaurės saulėtekį ir saulėleidžių spalvingumą, rūkų žaidimus, Uralu spindėjimą, Šiaurės pašvaisčių mirgėjimus, Sibiro taigų medžių aukštumą, eglių žaliumą, kedrų sėkelių gardumą, žieduotas pievas... Padovanočiau Tau dabartinius kalnus, kalnelius, baltu žiedu žydinčius, Ochotsko jūros žalsvas bangas. O kad Tu pajustum miego saldimumą, po sunkaus darbo, duonos skanumą, žinių iš Tėvynės brangumą, maldos jėgą, kuri stebuklus daro... O didingos, neužmiršamos valandos, o saldžiosios jėgos! Devynias dienas prieš Tavo Šv. Globėjo dieną prašysiu Jo Tau globos.

Šiandieną Tave sapne jauną mačiau, ne! Mažą, su marškinėliais. Taip pat p. Juozą, kuris man dabar rečiau beparašo.

Kol kas man visai gerai ir su darbu ir su maistu, visai nevargstu. Šiandien pradėjau dantis gydytis. Vieną ištraukiau, nes po išvykimo iš Tėvynės neturėjau progos. Jaučiuos neblogai. Buvusią p. Juozo mokinę Stefutę mokau liet.k. Rašom rašinius, kartojam morfologiją, sintaksę, mokomės eilėraščių... Man tas labai malonu... Daug laiškų rašau savo prietelėm, išvykusiom toliau, kiekvieną progą

išnaudoju lektūrai. Dabar perskaičiau rus. kalba vertimą iš ukrainiečių T. Ševčenkos „Кобзарь“. Tas vardas reiškia jų dainių, kobza — jų tautinis muzikos instrumentas. Daug žavaus sužinojau.

Dabar dienomis sniegas tirpsta, naktimis stipriai šąla. Prieš kelias dienas labai daug prisnigo, dabar ypač daug sniego.

Jei Tau patogu, pasveikink prof. Jojo dieną melsiuos už jį. Labai brangius atsiminimus išsivežiau. Niekad neužmirštu.

Kiškelius su margučiais nusiųsk Viliukui, o pridėdamą laiškėlį Genutei, tegul ji atiduoda m. Eliutei.

Mergaitės laisvalaikiais labai gražiai siuvinėja, apmezginėja nosinaites, kalnieriukus, mezga, siuva; kitos skaito, nieko nedarančių nedaug, tos nelaimingos, nenori gyventi, joms viskas atsibodę. Net verpia ant šeivelių be ratelio. Tą ypač moka ukrainietės.

Parašyk mano sveikinimą Stasiui ir jo šeimai. Jį nuoširdžiai prisiminsiu Jo dieną. Sveikinimai visiems Taviškiams ir namiškiams.

Adresas ir gyvenamoji vieta nepasikeitė.

Ad. 1951.IV.14

19

Magadanas, 1951.V9

Brangusis,

Vakar buvo graži diena. Į darbą važiuom sunkvežimiu. Pravažiuome per miestą. Jis dar nuo pirmosios labai išpuoštas: portretais, plakatais, vėliavomis, priešame-

rikiniais piešiniais. Dirbome šiltnamy. Jau pomidorai dideli, net su pumpurais, runkeliukų gražūs lapeliai, taip pat morkyčių. Per pietų pertrauką vienas svetimtautis maloniai mus pavaišino sumuštiniais iš sviesto, cukraus. Jis neseniai buvo mūsų padėty.

Kai sugrįžom iš darbo, buvau pamaldose. Jose ypač Tave prisiminiau, nes Tavąją dieną švenčiau. Naktį sapne Tave mažą mačiau, Tavo vienas dantukas buvo nesveikas. Šią naktį sapnavau Mariukę. Mačiau jos daug juodų spalvų.

Motinos Diena pas mus gražiai praėjo. Mes ruošėmės jai. Mokėmės dainų, rašėm rašinėlius, mokėmės eilėraščių. Veliuoniškė mokytoja paruošė kolektyvinę deklamaciją, aš parašiau rašinėlį „Kaip pasveikinsiu Tave, mama...“ Jį pati perskaičiau. Dar dvi kitos mergaitės perskaitė: „Giedokim giesmę mamai ir iš pasakiškų dienų“. Mergaitės pasakė, kad joms mano skaitytas rašinėlis patikęs. Šiaip mūsų jaunimas bejausmiai skaito, neįsigyvena, todėl rašinėliai neturi pasisekimo.

Dabar mano rankose anglų k. vadovėlis, labai noriai moka, vadovėlis man suprantamas. Be to, dabar turiu 390 puslapių knygą „Северный полюс“. Neseniai atvyko įdomi veliuoniškė mokytoja, su kuria man būna labai malonu, tik to laiko ne per daug. Mokytoja atvežė man iš kalnų brangaus juodo akmens, kurį jos ten rinko, kalbėjo apie aukso rinkimą. Auksas gijelėmis tarp akmeninių uolų teka, uolas skaldo, paskui randa net gerokus gabaliukus.

Pas mus dar aplinkui baltuoja, dar daug užsiėmimo su sniegu. Jį purenam, kad greičiau tirptų. Naktimis dar gerokai pašąla, žemė sustyra. Vyturėlis labai trumpai pakyla, keletą tonų ir vėl amžina tyla erdvėse.

Dabar buvo šiuo laikotarpiu ypač gerai su maistu. Aš

galiu valgyti moržieną, kuri riebi, jos taukai nesusąla. Moržiena labai soti. Taigi, šiuo laikotarpiu nieko nestokuju, tik žinių apie Jus ilgiuos, nes Magadane dar nieko iš savo krašto nesulaukiau. Jau su manim atvykusios gauna ir laiškus. Dvasiniai irgi nesijaučiu nuvargus, labai norėčiau dirbti savo darbą. Mūsiškės praneša (pranašesnės) daugelį, bet labai daug reikia, kad tikrai galėtumėm džiaugtis, dar daug sielos grubumo, jaunesniosios daugelis nusivylusios, nebemoka nesuinteresuotai svajoti, laukti viltingai.

Nuo cingos gelbimės slaniku. Tai išvirtos kedrų šakelės. Kartus, tirštokas skystis.

Su rūbais kol kas irgi nevargstu. Pakanka man ir tų gėrybių.

Retkarčiais paskaitau mūsų laikraštį „Советская Колыма“. Kitokių ne.

Jau ir Tonio vardadienis artėja. Prieš jo Dieną melsiu Jo Globėją 9 dienas jam palaimos. Pasveikink jį mano vardu, paprašyk, kad man parašytų.

Pasveikink visus saviškius. Kasdien mintimis, malda visus Jus sveikinu.

Kaip Teta, p. C. jaučiasi?

Ar Benis, jo mama Jums parašo, o gal iš mergyčių apie juos turite žinių. Norėčiau jų adresų.

Veliuoniškė mok. galvoja tik apie savo Veliuoną, kaip ją atgaivinti, sukultūrinti; ji tik savo tėviškėj norinti dirbti, jai viskas ten labai gražu...

Mano adresas tas pats.

Ad.

Brangiausiasis,

Tave sapne dažnai pamatau. Mačiau ir kalbėjau, kaip su mokytoju. Lyg papamokslauti bandžiau, bet atsiminiau, kad jau Tu suaugęs... Kaip sekėsi? Kaip patinka tas darbas? Dabar jaučiu, kad tos rūšies darbininkų, gerų darbininkų labai reikia. Mano šių dienų artimiausia širdžia prietelė istorikė — sportininkė Leonida iš Veliuonos. Ji pažįstą ir prof. geog. Ji galvoja dirbti tik Veliuonoj, kur žuvęs Gediminas. Ji visus gabaliukus, kurie mums patenka apie Nemunėlį, mintinai išmoksta ir dažnai kartoja. Ji galvoja visas stipriausias pajėgas susitraukti į savo Veliuoną, kad savo tėviškę sukultūrinti. Daug pasakoja, kaip galima išpuošti kiemą klombomis, kai gėlių nebūna, kai dar žemė neapsnigta. Samanos, kraukšlės, akmenukai, plytos, tvorelės — medžiaga. Pas mus gėlių kieme irgi nėra iš kur gauti, bet klombomis išpuoštos mūsų aikštelės. Čia įvyksta viršvalandžiais puošimas, tvarkymas. Šiaurės elniai, žvaigždės, šūkliai puošia mūsų klombas.

Jau būna šiltų, gražių dienų. Bet į darbą be šiltesnio rūbo gražiausią dieną neiname, oras labai keičiasi. Kalnelius puošia sprogstą berželiai, alksniai, azalijos, žydi bruknės, girtuoklės, moraškos, šikša — juodos uogos būna, balokšniuose purienai, yra nekvepiančių pionkelių. O gražiausios akmenų gėlės, kurios vešliausios prie akmenų, o medum kvepia, kvepia! Jos panašios į mūsų darželių ašarėles. Bet kalnus ir sniegas dar margina.

Aš jaučiuos neblogai, kol kas dar ir su darbu Magadane nepervargau ir su maistu labai bloga nebuvo. Rašykit:

Хабаровский край, Магадан п/я 383/А. Dar čia atvykus iš Tėvynės ničnieko negavau. Labai laukiu žinių.

Laukdamos Šv. Petro ir Povilo šventės, meldžiamės noveną, aš joj noriai prisimenu Judu abu, kaip sutvirtinimo Globėjų noriu Jums pagalbos.

Juk liepos 11 d. Algio krikšto diena. Sakyk jam, kad aš tą dieną labai branginu ir labai noriu, kad jis jos niekad neužmirštų. Aš ir tada supratau, kad labai didingose pareigose dalyvavau, kad glaudžiau susirišau su juo. Ką dabar veiks Algis? Kaip su gimnazija?

Mūsų tarpe yra įvairiausių tikėjimo žmonių. Prie manęs artumoj yra simpatinga subotininkė. Ji labai simpatinškai sugeba praktiškai tikėjimą įgyvendinti, daug galvoja, gilinasi į Šv. Raštą, švenčia šeštadieniais. Mus sugėdina, kad joms daugeliui praktiškai geriau sekasi.

Sveikinimai Tetai, p. Č. ir tiems, kurie manęs atsimena.

Mano artimosios po kelius kilometrus nuo manęs, taip pat ir p. Juozas. Dabar mes tik susirašinėjam.

Adelė

21

Magadanas, 1951. VII. 6

Brangiausiasis,

Jau po palaiminimo, po malonių maldų už visus saviškius, taip pat ir už Tave. Taip dabar gera; gera, kad vakar gavau siuntinį iš Agnetės. Taip stipriai tas atgaivino, lyg Jūs visi arti manęs atsiradot. O vakar darbavietėj buvo gera nuotaika, kalbėjau, pasakojau, galvojau tik apie Jus. Būna laikotarpių, kad dvasia pailsta, kad jauti lyg apleidi-

mą. Tokia nuotaika buvo mane apnikus, bet dabar ramybė atėjo.

Greit išvažiuosiu šienapjūtėn. Ten, sako, yra uogų, grybų. Tik uodai kankins. Gavau veidui apsigynėjas nuo uodų „nakamarniką“. Dabar jau ruošiuos kelionėn. Grįšiu ton pat vieton po šienapjūtės maždaug už trijų mėnesių. Adresas tas pats. Siuntinys ejo lygiai du mėnesius.

Brangusis, kaip reikia asmenybių. Kiek daug žmonių paskendusių tuščiose ambicijose, begaliniam pasitikėjime, tuštume, o reikia jaučiančių sielų. Brangyti, reikia, labai reikia. Kokia laimė, kai sutinki jaučiantį, siekiantį žmogų. Tu padėk mūs jaunimėliui tuo atžvilgiu, kad laiko veltui negaištų, kad augtų. Čia susitikau medicinos seserį, kuri klausė prof. Geografą. Kaip ji gražius prisiminimus apie jį turi. Juk aš taip pat. Ji man net savesnė. Žinau, mok. Anelė vieną mergaitę daugiau vertino tik dėl to, kad ji pažino jos brolių.

Besiruošdama kelionėn pastebėjau, kad aš gerokai netvarkinga. Kitos mergaitės viską turi žvilgančiai švarų, nesuglamžytą, kad ir šiose sąlygose. Kaip svarbu namie, mokykloje išreikalauti tvarkos, švaros. Čia reikia tik pripratimo. Dabar susiimsiu pati, bet jeigu dar dirbsiu mokykloje — reikalausiu iš savęs ir kitų. Kai išoriniai tvarkingas, švarus, tada ir dvasioj mažiau chaoso.

Kiek daug pasipūtėlių, kurie be jokio pagrindo giriasi paradoksaus kalba, o darbe niekas. Man būna blogiausios valandos, dienos, kartais mėnesiai, kai norai išnyksta, bluku, bluku būna. Tada nėra vietos. Bet kai ateina dvasiniai šviesuliai, o tada džiaugsmo, laimės, kurie be anų valandų būtų nesuprantami. Turėjau ir vienus, ir kitų, turiu ir čia iš mergaičių daug pagarbos, širdies, o man reikia jos anoms, jaučiu, kad aš per daug viena kitų širdimis naudojaus, bet

nedaviau kitiems. O reikia ne imti, o duoti. Ir vėl prisime-
nu namučius, Tavo Mamytę, Agnutę, jos Juozą, kiek daug
man jie davė, kiek brangiausių siuntinių, ne dėl formos.
Kokia aš laiminga pasijuntu, kad tokios mano mylimųjų
širdys. Ir vėl juk tiek daug priimta, o kaip atiduoti?!
Brangyti, padėk man dėkingumu gyventi. Juk mūsų myli-
mieji tie patys. Kad ir laiškas, patarimas, knyga, užuojau-
ta, gyvenimas jų reikalais, domėjimasis, malda, numaty-
mas troškimų... Tu laimingas, kad dar arti gyveni. Kalbė-
kis tais reikalais su broliu ir visais kitais.

Parašyk rugsėjo mėn. 3 d. Bronei sveikinimą ir nuo
manęs. Pasakyk, kad labai pasiilgau jų visų, ypač labai no-
riu pamatyti jų jaunimą. Tu kadaise mokėjai gražiai glos-
tyti Stasio galvą, šukuodavai, jam tas patikdavo. Neuž-
miršk savo kilniosios vaikystės, pagalvok dabar, kaip kelti
jo šeimos sielukes, kad jos nuolat rastų augimui minčių.
Brangyti, čia mums ypač reikia daug galvoti, melstis... ko-
dėl? Žinai?!

Labai norėčiau, kad nors retkarčiais rašytum Mariu-
kei. Ji labai vieniša. Gera žinau, kad ji mus labai myli.
Argi Tu pamiršai, kokius siuntinius mums siuntė į Vilnių.
Pasakyk jai, kad brangiausiomis valandomis aš vienijuos
maldose su Jumis visais ir jos neužmirštu. Sakyk jai, kad
man čia reikėjo atvykti, nes čia daug patyriau, daug su-
pratau, supratau, kokie didingi mano artimieji, kurie pri-
sidėjo, kad mane mokė, o meilės, meilės kiek man paro-
dė, kurios aš būdama jų tarpe nebūčiau išmokus suprasti.
Mano Tėveliai man nemirė, jie mano sieloj gyvi. Kitus
norėčiau labai sutikti; raukšlėtos, sugrubę nuo darbų ran-
kos, susimąstę veidai, kurie daug daug gavo raukšlių ir
dėl mano dalios, o kokie man brangūs, o kokie man ge-
ri...

Dabar aš jaučiuos labai laiminga, man gera, man sveika, aplankyta dovanomis. O kvepia namais lašiniukai, dešros, o skanu! Negaliu viena valgyti, nes ir kitom tas kraštas brangus, mielas, kitos irgi ilgisi jo...

Kaip brangioji Teta Agnietė gyvena, kokia jos sveikata? O kiek čia širdies gauta?! Kiek mums gerumo, kiek susirūpinimo mūsų reikalais.

Jei kada nors man dar siųstų siuntinį, labai norėčiau smulkmenų: abiejų šukų, dantų šepetuko, lietuviškų dainų kokios nors knygelės. Sveikink, dėkok nuo manęs visus mūsiškius, savo prietelius bute, prof. Telaimina Jus Dangu.

Ad.

22

1952. VIII.7

Jūs, Maniejai!

Kaip niekur kitur šiose sąlygose apsireiškia žmogaus vidus. Anose sąlygose daug slaptų kertelių, čia viskas išryškėja, apsireiškia. Dar nebuvo tokių savybių pastebėjus. Mūsiškė Eugenija sumodernėjo. Nebemėgsta senovės. Religiją kritikuoja, net pajuokia, kreipinių ponas, panelė ypač nekenčia. Mane daugelis vadina su p. Ji manęs nekenčia, kadangi Bronė dažnai kalba su manim, taigi ir jos. Kadaise Bronė jai buvo dovanojusi kelnaites. Dabar numesdama sugrąžino. Gražinimo paslaptį pasisakė svetimosioms. Nors dirbame vienoj brigadoj, mudviejų niekad nepakalbina, net ir eisenoj bėgo nuo mūsų. Kartą ji Bronei mano akivaizdoj kalbėjo: „Kam tu susidedi su Ada ir p. Leonida, jos užsidės skrybėles ir uodegą tau parodys...“

Mes nemėgstam tų, kurios nuduoda išmintingesnėmis, didesnėmis, garbingesnėmis... bet dar labiau nesuprantamas noras būti prastesniam už prasčiausius... Eugenija būtiniausiai reikalais ir mudvi rusiškai šnekina, nors tą kalbą ypač silpnai moka, ji sakosi mėgstanti tik vargdiečius.

Mūsų krautuvėlėn dažnai atveža kombinžiro, hidrožiro ir margarino. Duonos būna ne kasdieną. Duoną gauname pirktis pagal brigadas, o tarp savęs dalinamės. Šiandieną mūsų su Brone gavimo eilė. Margarinas su cukrum ir duona ypač skanu. Cukraus retai atveža ir perkame tik po 400 gr. Aš gavau iš viso už balandį 205 rb, už geg — 90 rb, už birželį 65 rb. Jokių rūbų nepirkinėju, viskas maistui. Jau pripratom: „turiu valgau, neturiu kenčiu.“ Nors dar ir čia atsiranda taupytojų. Iš namų šiemet gavau 150 rb., o apie rašytus 25 rb. dar nieko nesužinojau. Dabar paskelbia, kai būna gaunami pinigai.

Dabar dažnai atveža kinofilmus. Vakar buvo „Keturių širdys“, šiandien bus vengriškas: „Новички на стадионе“ (Naujokai stadione). Filmui bilietas po 2,60. Filmai turi pasisėkimą. Buvo sekmadienį mūsų saviveiklos koncertas. Šokiuose dalyvavo ir mūsiškės Stasė ir Laimutė. Laimutė labai simpatinga ir graži jaunuolė, Stasė jau atsiskyrė savo elgesiu iš mūsų tarpo.

O kaip sunku čia išlaikyti gražų lietuvis vardą. Kur bebūsi, ten turėsi pajusti, kad Tu ne iš čia: ar valgykloj, ar darbe, ar poilsio valandomis. Reikia nervų tvardymo, reikia begalinės išminties ir budrumo. Jei ne, nieku paverčiamas.

Susiduriam ir su sielomis ieškančiomis. Štai adventiste Marija tik dviejų skyrių, o išstudijavus Šv.Raštą. Visą ir senąjį Testamentą, ir gerokai atsimens. Man pačiai prieš

ją gėda. Aš gi Sen. Test, nesu perskaičius. Čia daug reikia žinių iš literatūros, geogr., istorijos. Mergaitės prašo nurodyti mūsų literatūrą, liečiančią gražiąją meilę. Juk jaunimui tikrai labai svarbu tie klausimai. Mokiniams reikia pasiūlyti patiems skaityti.

O kaip noriu, kad Didžiosios Laimės mintys visados gyventų su Jumis. Daug nuomonių susirinkau apie įvairiausį laimės supratimą.

Labai norėčiau, kad Draugiukas kartas nuo karto parašytų švelnios sielos tetai Mariukei. Žinau, kad ji labai vieniša ir kad labai Jūsų laiškus vertins. Pasakykit jai, kad aš jos vardadienį rugp. 5 d. gerai atsiminiau, dėkojau Viešpačiui už jos gerumą už kilnumą. Pasakykit, kad jos labai ilgiuos...

Judu sveikinu bepradedančiu naujuosius mokslo metus. Aš bent tą pirmąją dieną labai išgyvenu, nes labai anų dienų pasiilgau.

Algi, Tavęs ypač prašau didelės rimties mokslo darbui, nes Tėvynė iš Tavęs labai daug laukia. O kiekviena kilni siela Tėvynei didelis turtas.

Jau labai noriu daugiau sužinoti apie Liuciją ir Tonį. Kur jie? Kokios jų nuotaikos?

Aš esu labai ir labai laiminga, nes Viešpats mano sielai teikia ramybės, duoda jėgų, minčių, mano aplinkoj yra simpatingų sielų, kurios mielai bendrauja su manim ir visur padeda man. Sieloj visiška giedra. Jūs dabar visai turite vaizdą apie mano materialią padėtį. Juk aš viską aprašau. Jau nuo gegužės mėnesio esu soti. Pirma buvo kojos sutinusios. Dabar jau beveik visai praėjo. Gydytoja teigia, kad cingos reiškiny. Cinga čia įvairiausiai reiškiasi. Vienai po nagais kraujo indai sutruko. Pamėlynavo nagai, kaip po sumušimo. Poilsis, geras maistas — praeina. Ki-

tos veidą keistas raudonumas su spuogais nupylė. Dabar maloniausia valandėlė, kai einame namo. Mat turime prisirauti po truputį šieno. Patenkam į pievą. Jau girtuoklės, moraškos prisirpo. Moraškių išvaizda kaip gervuogių, spalva primena citriną, o skonis kepto obuolio. Yra ir rūgščių mėlynų, kurių ir vardo nežinau. Truputį pasirenkam uogyčių. Bruknės dar žalios. Pernai anksčiau pribrendo. Tik jau antra diena muselės pradėjo varginti mus, nors šiomet jų daug mažiau.

Jums abiems, Tetai, svainiui Juozui, p. Č. daug saulėtų sveikinimų. Žinojau p. Č. Vardo dieną, nes pas mus yra Česė. Jam ir Vardo Dienos sveikinimai. Namiškiams taip pat.

23

Mano Brangiausieji!

Šventas Vakaras. Mes ruošiamės Kūčioms. Nuotaika pakili. Štai vienas, antras sveikinimas iš draugų ir draugių. Tas džiugina, bet lyg normalu. Bet, Draugiuk, Tavoji su Viliuku fotografija mane sujaudino, labai sunku buvo vadovauti pamaldom ir meno programoj. Nenorėjau nė miego. Juk kokia laimė būti su Jumis, žinoti, kad Jums sekasi, kad Viliuko tėtė namie! O kiek Viešpaties gailestingumo, gerumo! Kiek daug bus lengviau toms mūsų auksaširdėms globėjoms — Jūsų mamoms!..

Prie Kūčių stalo sėdėjome penkios. Buvo jauku, turėjome net skanumynų: net du obuoliai, mandarinka, ir biskvitų buvo ant stalo. Tie skanėstai buvo dovanos įvairiomis progomis. Jau šaukia pusryčių.

Jau pasibaigė šventės. Lyg dideliai pavargom, daug įspūdžių, daug naujų sielų niuansų, išgyvenimų!.. Ši mėnesį mažai poilsio dienų, naujas kolonos darbo viršininkas, žiūri tvarkos, baudžia... o mes greit vadžias paleidžiamė, išmokom daug ir nereikalingo kalbėti... Tas iš Tavo laiško džiaugsmas dar tebegyvena su manimi. Šiandieną sekmadienis. Dirbsime nedaug. Visos eisime į kalnelius malkų 9 valandą, popietis bus laisvas. Nutarėm su savo nauja prieteliuke Levute rašyti į savo namus. Ji šią dieną gaus siuntinį. Vakar gavome sveikinimą iš miesto 9 mergaičių abi. Gražus piešinys, abi norėjome, metėme burtą. Ji laimėjo, aš taip ir norėjau, nes aš daugiau gaudavau. Kai ką noriu persiųsti į namus iš tų sveikinimų.

Koks įdomus mūsų Vilius. Jo veidas man patinka. Jis prieš čionykščius vaikus — didelis. Visos taip sako.

Dėl Tonio. O kaip aš norėčiau prašyti, maldauti, kad jis kultūrintųsi, kad nepaskęstų niekinguose žaidimuose, tuštybėj. Juk Tėvynei taip reikia sumanių, energingų, darbščių vyrų. Draugiuk, kiek daug čionykščio jaunimo dar svajoja mokytis, kas jiems padės? Aš savo artimiausias raminu, kad bus pagalba, galvoju, kad ir Jūs ją mums suteiksite. Nejaugi Jūs tik tuščiais žodžiais mūs laukiate arba mes Jums mirę...

Kai aš žiūriu į savas jaunuoles, kurios glaudžiasi prie manęs, kad mokytis, kad sužinoti, man graudu darosi, kad kai kas ir pavalgęs negyvena tuo bendru Tėvynės troškimu, šviestis, lavintis, kad sumažintų visokeriopą skurdą. Mes mokomės darbe iš popierių, dideliame šalty, nuovargy užsiduodame kiekvieną dieną šį tą iš savęs išspausti. Brangyčiai, Jūs būsite mums mokytojais, to iš širdies prašau. Mums visokių žinių trūksta. O norai mūsų dideli. To

labai prašau ir Liucijos, ir Genutės. Draugiuk, Tu nuo savęs joms tą primink.

Iš Tavęs 70 rb gavau. Jie labai man palengvins, nes šiuo momentu mūsų brigada tik koloną aptarnauja, mums nieko nemoka. Labai dėkinga. Gavau XII.10 d. iš Katriutės siuntinį ir 10 egz. „Tiesos“ nežinau iš kieno. Viskuo džiaugiuos.

Šie metai man buvo geri, nesunkūs. Nuo gegužės mėn. ir su maistu buvo nesunku. Gavau iš Jūsų 150 rb, paskui pati uždirbdavau, o ateitis Dievo rankose. Dvasiniai irgi nejaučiau skurdo, perskaičiau keletą knygų, retkarčiais paskaitydavau laikraščius, turėjau gerą prietelę Teresę, kuri mano sielai atatinka, daug moralinės ir materialės pagalbos iš jos turėjau. Dabar su Levute auklėjamės, lavinamės, ji Tavo bendrametė. Mane tas džiugina, kad ji nori tobulintis. Mudvi kartu miegam, dirbam ir valgom.

Kūčiose turėjome Kalėdų Senelio laišką (mes viena kitai rašėm), orakulą (surašom ant atskirų kortelių po vieną žodį ir traukinėjam, dėstome), parašiau rašinėlių „Mergaitė“. Man buvo labai miela, gera. Kūčių puota visur praėjo labai ramiai, daugiau geroj nuotaikoj ir turtingiau, kaip kadaise. Mes turėjom 14 valgių, o reikėjo pagal tradicijas 12-kos.

Labai nesmagu, kad Teta negaluoja. Jau artėja jos vardadienis. Aš ją labai nuoširdžiai sveikinu maldoje; ypač kad jai duotų sveikatos linkiu.

Negaliu atsidžiaugti svainio Juozo sugrįžimu. Man sunku įsivaizdinti savo sugrįžimą. Jeigu mes čia gauname ką nors iš namų ir labai išgyvenam, net iki nuovargio, tai kas bus su pasimatymu po ilgo?!

Naujaisiais Metais išpildykime Viešpaties valią.

Adelė

1953.I.1

Brangioji Teta

Mariuke!

Jums siunčiu nuoširdžiausius Velykoms sveikinimus. Tegul Prisikėlęs Kristus Jums paguodos ir palaimos atneš. Aš Jūsų nepamirštu. Man nėra labai sunku, bet labai ilgu. Atsimenat, Teta, kai vaikystės dienose liejau ašaras, kad negalėdavau būti namie, o dabar kartais slaptai rieda ašarėlė, kad ilgu savų ir savo krašto, kad žmonės labai nesveitingi...

Kol nueinam iš ryto į kalną malkų, kai procesijoj yra keletas moterų, kurios meldžiasi.

Aš esu visiškai sveika, jaučiuos neblogai. Čia yra didelis džiaugsmas, kai gauname žinių iš savo krašto. Kai paštas ateina, būna daug kalbų. Mes visos skaitome atsiųstus iš saviškių laiškus. Šitoj kolonijoj mūsųškių yra virš 50. Aš su mergaitėm gerai sugyvenu.

Visados gyvenu viltimi, kad greitai sugrįšiu.

Jūsų Adelė

1953.1.26

*Nesupratau savos Žemės
ilgesio didybės...*

Mano Brangyčiai!

Neišsakysi, nenupieši auksinių dienų savojoje Žemėje. Nors niekad nesigailėsiu to, ką mačiau, ką išgyvenau, supratau.

Resignatam savo Lėmies.
ilgeni dielės...
Mano Brangyčiai!

Prisistyk, nemprisi auksinis dieny savo
Lėmij. Nor mikad nesigailėsi to, ką mačiau, ką iš-
gyvenau, supratau. Šiandieną man labai ižo-
mus kėncis žmogus. Kur galima daugiau iš-
blyškusi veidą pamatyti, kaip tose vidurytose tri-
to vėse. Vakar klausinėjau, koks skausmas didesnis
vias pasaulį. Dang atrokyms, kai motinai jo vai-
kus, Feignei nusikolota, 1) jeigu namai išsižadėti,
3) jeigu gautum tikrą iš Feignei ištrėmimą, 4) jei-
gt 2) ryšiai niai nemprasti, 5) motinai niai
tas dideliam nusikaltimui jo vaikas, 6) mylimojo
žmogaus mirtis, 7) mylimojo didelis žeidimas...

O jūs kur matote did. skausmą?!

Ir vėdu savo dieny įtėlinimą. Štai dabar ke-
lisėse į kalnus malkų kalbūnos su Jele įvairiau-
siais temomis. Ji nori būti mokytoja, o turi tik
kėčnis šlynis. Laivomis minutėmis mūdri di-
tome smėge trupmenas, vėtome kombinuo-
mus iodrūs... O man grėdu, kai jo švėdi bega-
liui į mokyty versini. Ji prarū Lėrūti leisti pas-
mus vakarūti. atėiti, kad išgristu, kaip aš ja kal-
bū... Betis namie labai retai kalbu, ošiniamsi skai-
žau arba rasau

Šiandieną man labai įdomus kenčias žmogus. Kur galima daugiau išblyškusi veidą pamatyti, kaip tose uždarytose tvirtovėse. Vakar klausinėjau, koks skausmas didžiausias pasauly. Daug atsakymų: 1) kai motinai jos vaikas Tėvynei nusikalsta; 2) jeigu namai išsižadėtų; 3) jeigu gautum tikrą iš Tėvynės ištrėmimą, 4) jeigu tėvynainiai nesuprastų, 5) motinai mirštąs dideliame nusikaltime jos vaikas, 6) mylimojo žmogaus mirtis, 7) mylimojo didelis įžeidimas...

O Jūs kur matote did. skausmą?!

Aš randu savo dienų pateisinimą. Štai dabar kelionėse į kalnus malkų kalbuos su Fele įvairiausiomis temomis. Ji nori būti mokytoja, o turi tik keturius skyrius. Laisvomis minutėmis mudvi dėstome sniege trupmenas, rašome kombinuotesnius žodžius... O man graudu, kai jos širdis begalinei į mokslą veržiasi. Ji prašo Levutės leisti pas mus vakaruoti ateiti, kad išgirstų, kaip aš su ja kalbu... Bet aš namie labai retai kalbu, dažniausiai skaitau arba rašau.

Su Levute dar turtingiau pabendrauju, ji baigus gimnaziją. Turtingiausia dvasia Benutė, kurios svainiai Aleksandravičius (skulptorius), Marijošius (dirigentas). Mums ypač trūksta žinių iš savos istorijos. Čia įvairių klausimų iškyla santyky su svetimomis.

Vakar dieną Antutė iš Bičkų sapnavo nevykusiai Tonį. Jis jai pasirodęs subrendęs, gražus, jos nepažinęs... Gal Jūs gavote laišką, kuriame ji prašo sužinoti apie jos saviškius ir gimines. Brolis jos gyvenęs Šėtos g. 54, o teta Kalvaitienė Peletnagiuos. Paprašykit namiškių, kad jie pasiteirautų.

Jau gavau tris kartus „Tiesą“: I – 10 egz., II – 7, III – 13 egz. Labai ačiū! Mes skaitome dauguma. Taip pat pirmąjį šiemet laišką iš Genutės gavau. Iš Judviejų, Broliai, gruodžio mėnesį. Taip pat Tavo 70 rb. Retkarčiais

atveža krautuvę, o ypač gerai papildomas per virtuvę, kuris už 10-tadienį kaštuoja 27 — 28 rb. Su papildomu visai maisto pakanka. Aš nuo gegužės mėn. iki šios dienos nejaučiau maisto stokos. Gerokai padiktėjau, jaučiuos gerai, turiu jėgos dar anksčiau atsikelti skaityti. Jau gerokai pramokau rusiškai skaityti. Dabar gėriuos Nekrasovo kūryba. Daugelis man pavydi mano skaitymo aistros. Su jonaviškėmis susižinau. Tik šakietės Kazytės nebejaučiu, kur ji. Labai norėčiau žinoti apie poniją ir jos saviškius, taip pat apie p. Kotriną.

Jeigu namiškai siųs siuntinį — tegul rašo ilgą laišką. Man stokoja popierio ir vokų. Dabar aš nieko nebeuždirbu.

Labai noriu mokytojauti. Dabar žymiai sustiprėjo pažinimas į Žmogų ir pasaulėžiūrą. Dabar viskas šviesiau, prasmingiau. Dabar man kiekviena diena labai brangi. Niekad nebenubodu, nes tai didelė Dievo dovana. Jaučiu, kiek brangaus laiko bereikšmiai nutekėjo, kaip mažai išlavinta mano akis, ausis, proto ir jausmų galios; jaučiu, kiek daug gaišau dėl kitų nuomonių, dėl nepasisekimų, dėl nedrąsos... Dabar daug ką taisyčiau.

Draugiuk, Tavo Globėjo diena artėja. Labai noriu, kad Tu kūrybiškas būtum, kad Tu būtum naujo ieškotojas, kad Tu tarnautum savam žmogui... Aš kasdieną su Jumis visais. Labai nenoriu iš saviškių, kad kaip daugelis bijosi blogų nuomonių, vaikosi tuščių minių pagyrų, garbės, daro veiksmus, kad tik jų vardo didybės nepajudintų... Jų kalba šabloniška, galvojimas blukus...

Tetai ir p. Č. daug sveikinimų iš Tolimųjų Rytų pusnių. Pas mus dažniausiai giedrios dienos, bet šiandieną krenta sniegas, vėjas, o vakar audra buvo. Bus viskas užnešta. Bus slidinėjimo, kritimų, eisime be kelio, be takelių. Parašysiu daugiau per pietų pertrauką. Pietums pareiname na-

mo valandai. Gausime valgyti kopūstų ir košės. Jau parėjom iš darbo visiškai. Turbūt šiandieną apšalau skruostus. Audra neša aštrius ledukus, labai iškapojo veidus, net galva svaigsta. Ramiame ore tos pačios kelionės daug lengvesnės.

Sveikinu Jus su mūsų Didžiąja Švente. Pagalvokime apie „Aušrą“ ir „Varpą“. Tegul tie „Aušros“ spinduliai išlaiko mūsų viltis, o „Varpas“ tebudina visus, visus. Tegul nebelieka mūsų tarpe vergų. Juk mes dar vergai savo dvasia: mus valdo mūsų nuotaikos, pykčiai; mums gadina nuotaikas aplinka...

Vėl darbe kalbėjom apie didžiausią skausmą. Žemaitukė Marytė labai nori su ginklu kariauti, nori vyru būti... Ji labai jaunuolė, gimusi 1930 m. Mūsų tarpe ir jaunesnių yra, bet brandesnės dvasia.

Jums visiems ir namiškiams linkiu prasmingų Velykų švenčių, noriu, kad šventės Jūsų dvasią atgaivintų. Kovo mėn. daugiausia dėmesio skirsiu svainio Juozo intencijų palaimai.

Algi, dabar noriu ir labai lauksiu laiško ir žinių iš Tavo pasaulio. Paprašykit ir Liucijos, kad parašytų. Supažindinsiu Jus su mūsų sveikinimais...

Tegul Viešpats saugo Jus.

Ad.

1953.1.27

26

Pranute,

mes prieš mūsų Didžiąją Šventę 3 dienas kalbėsime po dalį Šv. Rožančiaus: 1) prašysime Tautai palaimos, 2) prašysime žuvusiems amžino poilsio, 3) dėkosime už gėrybes,

suteiktas Tautai. Darysime sąžinės sąskaitą, priimsime Dvasinę Komuniją.

Julijos vardadienis vasario 16 d. Gal Jūs ją kada nors matysite, prašome perduoti nuo jos čionykščių pažįstamų nuoširdžiausius sveikinimus.

Aš gaunu iš namų „Tiesą“. Jau keturius kartus atvežė po 10 egz.

Laiškuose rašo, kad Lietuvoje oras vasarą buvo blogas.

Aš jau penktoji diena dirbu sofchoze, nešioju krosnininkams mišinį.

Pranute, kaip sveikata? Ar turi žinių iš namų? Iš viso kas naujo? Kaip mūsiškės gyvena? Ar Valė Nav. jau išėjo, ką ji dirba? Vandutė žada apie kovo 17 d. išeiti.

Jums nuo mūsų visų gražiausi sveikinimai.

1953.II.12

27

Judviem, kuriems gyvos mūsų spalvos...

Motutės giesmės — dainos, jos aukos, maldos ir raundos pagimdė ir išugdė mums karžygius. Ryžtuolių drąsa, kultūros kūrėjų ir šventųjų darbai tegul be paliovos skatina ir kelia mūsų dvasią. Lai Aušra dar įvairesnėmis spalvomis prašvinta mums, o Varpas te pabudina kiekvieną iš mūsų didiems Tėvynės darbams.

Tos, kurios tikisi, kurios laukia.

Šeštasis km.,

1953.II.16

Viliuk,

Dar šaltis stiprus, net gnaibo veidą. O šaltis nepaprastai gražiai išpairo šiltnamio langus. Šiltnamis yra labai didelis pastatas stikliniu stogu. Stogo stiklai jau saulėleidy išsipairo, o po nakties virsta tikra paroda. Aš ilgai ilgai žiūrinėju tuos nuostabius paveikslus. Čia didelės akys žiūri į kažin kokius tolius; čia mokslininkas sėdi ir aiškina; čia vaikelis su žiedu žaidžia; čia pilna pieva nuostabių gėlių; ten vainikai iš dangaus nusileidžia į žemę; ten greitakojė stirnelė sustojo po nuostabiu atogražų medžiu; ten Dievo Motina laiko ant kelių savo nuimtą nuo kryžiaus Sūnų. Ten vėl nematytas paukštis skrenda. Niekur taip gražiai šaltis nemoka piešti, kaip šiltnamyje.

Ad.

1953.III.21

*Savos tautos aruodam derlių rinksiu,
kol šalnos kojas ir rankas sugels.*

B.Braz.

Šiandieną sekmadienis. Visos namie. Malonu. Rašau į atminimų albumėlį, ruošiu dovanėlę Benjaminai iš Kau-
no, skulptoriaus Aleksandravičiaus žmonos sesutei. Pabai-
giau skaityti „Spartaką“. Ji man labai patiko, nes pasiil-
gau istorinių žinių, labai primiršau. Man būtų labai miela
gauti tokių vadovėlių. Yra mergaičių, norinčių mokytis.
Mums čia be vadovėlių žinių stokoja. Būtų gera ir gam-

tos, geografijos vadovėliai. Kaip gauti pati nežinau, nes banderolės retokai ateina. Iš Tavęs, Draugiuk, už rugsėjo ir spalio mėn. gavau „Tiesą“. Labai dėkinga. Apie Didžiojo Vado mirtį jau skaitėme „Правдой“ ir „Советской Колымой“. Be to, transliavo per radiją, mus truputį anksčiau parvedė iš darbo. Pas mus buvo lygiai 20 val., kai Maskvoj 12 val. dienos.

Dirbu dabar šiltadaržiuose. Viename jau pražydo vyriškieji agurkų žiedai, kuriuos nuskina, nes jie nenaudingi. Jau krapai gerokai paaugę. Mes jų neragaujame. Dirbame kartu su vyrais. Jų tarpe yra keletas latvių.

Iš namų gavau 50 rb ir 150 rb. Dabar labai gerai. Galiu užsisakyti 10 dienų per virtuvę papildomus, su kuriais visai pakanka maisto. Taigi, visai gerai gyvenu, su rūbais irgi neblogai, kol kas visko pakanka. Gavau užskaitų knygutę. Mano tarnyba šiose sąlygose baigsis 1955.XII.2 d. Jaučiuos sveika, visus liuoslaikius stengiuos panaudoti skaitymui. Levutė sako, kad dar nesutikusi taip prisirišusio prie knygos žmogaus. Daugelis tą laiką praleidžia tualetui. Ir čia sukami plaukai, dažomi veidai, lūpos, o kremavimasis... visi rytai ir vakarai... Kitos vėl rankdarbiais uždarbiauja, kad pasigerintų maistą, kai ką nusipirktų. Dabar krautuvėlėn maistą atveža kartą per mėnesį. Šiandieną buvo paštas. Daugelis negavę laiškų visai be nuotikos, kitos jau įpratusios ir laikosi bent išviršiniai ramiai. Levutė tuoj eina gulti. Antutė pirmą laišką gavo iš Kėdainių, labai laiminga, kad susirišo. Iš viso mums iš Lietuvos nedaug ateina laiškų. Aš irgi seniai nebegaunu.

Jau rengiamės Velykoms. Mes švęsime: Teresė, Levutė, Bronytė ir aš. Per didžiąsias dienas visos atliksime religinį susikaupimą, stengsimės geriau pažinti save. Kad prigimtis ir nenori, bet naudinga pajusti alkį, šaltį ir pas-

kutinę vietą. Neišgyvenus — nesuprasi. Velykoms pasirašiau „Debesėlių pasaką“. Dar pagalvosiu ką nors linksmesnio, galvoju apie kupletus.

Draugiuką sveikiname mudvi su Levute Vardadienį, Jus visus su Prisikėlimu, taip pat Namiškius. Esu sveika, jaučiuos neblogai. Labai noriu žinoti, kuo domisi mano Krikštytis? Amnestija labai pradžiugino daugelį. Mes ir viltimi gyvename. Sveikinu Tetą ir p. Č., o Judu bučiuoju.

Ad.

1953.III.31

30

1953.IV.1

Brangyčiai!

Štai vakaras pas mus. Dvi krosnys kūrenasi. Pakankamai šilta, palapinės vidury 4 elektros lempos, šviesos pakanka. Jau daugelis sumigo, viena lygina skalbinius, kaimynė klojasi, Levutė, negavus laiško, užmigo, Antutė bėgioja ir rodinėja savo nuotrauką, pasakoja, ką rašo. Yra skaitančių, siuvinėjančių, kitos sukinėja plaukus, kremuojasi...

Dieną mūsų patalai būna baltai užtiesti — tai būtina šioje kolonijoje. Mes turime po dvi paklodes.

Dabar skaitau Puškino „Eugenijų Oneginą“. Jau gero-kai palengvėjo, taip džiaugiuos, kad net filme beveik su-spėju perskaityti. Neseniai matėme „Vengrų melodijas“.

Šiandieną vežiojau sniegą iš inspektų. Čia dar sniego begalybė. Nepervargau.

Jau Magadane susidarė laisvųjų lietuvių nemažas būrys. Šiomet išeina ir jonaviškės. Iš čia į žemyną išsilais-

vinusių neveža. Moterims neištekėjusioms čia labai sunku, beveik neįmanoma, išteka ir po 50 metų.

Mano adresas nepasikeitė, esu toje pat vietoje.

Dienos dažniausiai giedros, prieš dvi dienas dar snigo.

Sugauta putpelė buvo laikoma pas mus, vėliau atiduota prižiūrėtojams, šuniuką turime, taip pat katę su 4 kačiukais.

Beveik kasdieną sutinkame maždaug 6-tų metų berniuką bežaidžiantį su šunimi, jam nešiojo jis krepšį snuky, vežioja rogutes... Vaikiuko veidas labai blukus.

Kita vaikučių pora jau visai kitos priežiūros, jų veidai reikšmingesni.

Vienai mūsiškei cinga pasireiškė liežuvy ir gomury. Liežuvis susproginėjo, labai kliudo valgymui.

Jau skambina poilsiui. Einame miegoti 22 val. Keliamės 5 val arba 5,30 min.

Suvalkijoje paprotys Verbų sek. keltis anksčiausiai ir miegančius stipriai verba išplakti. Tuo papročiu Lionė mūsiškes išplakė, o budintoja visas iki vienos. Verbų sek. buvo poilsis. Manęs niekas neplakė, aš anksčiau atsikėliau.

Šiandiena jau balandžio pirmoji, daug ankstesniu laiku radijas perduoda kainų sumažinimą. Prasideda balandiniai pokštai. Mūsų palapinė pirmoji prikelta. Iš viso yra 5 palapinės. Dabar parašyti Jums sumažėjo galimybė.

31

Mielas, mielas ir labai brangus Antanėli,

Taip nežmoniškai Tu toli nuo manęs erdvės ir dvasios atžvilgiu. Juk man nebežinomos Tavo svajonės, Tavo norai, tikslai... Gal Tu ir didelių norų nebeturi? O aš taip

noriu, kad Tavo jau vyriškoj krūtinėj būtų ugnies... Savo mintimis, malda noriu sušildyti Tavo Šv. Globėjo dieną. Tavęs prašau — nors tą savąją dieną pakilk, susikaupk, pamąstyk... Juk Tavasis Globėjas svajojo, dirbo, siekė ir laimėjo. Kaip labai pasiilgau kultūrinio judėjimo, siekiančių, dirbančių prasmingą darbą žmonių, labai pasiilgau jaunimo, mokyklos. Dabar, atrodo, kad labai daug turėčiau pasakyti jaunai sielai. Mano kasdienos labai pilkos, gal kietos, nors keletą minučių pabūti su knyga ir kartais pasišnekėti su turiningesniu asmeniu. Dabar skaitau studiją apie Gerceną. Kad jis buvo ieškotojas, man duoda daug dvasinės stiprybės.

Perskaitė paštą. Man ir mano artimiausiom — nėra. „Nerašo“ — pesimistiškai, liūdnai ištare prietelė. Aš vis kitaip galvoju, kad mes tik negaunam. Kai kurios ryžtasi ir pačios neberašyti, aš šio didelio malonumo negaliu išsižadėti. Nors dabar iš tiesų mažai parašyti.

Mano artimiausia prieteliukė klausia manęs, ką aš galvoju, kad negaunu laiškų. Blogai stengiuosi negalvoti, vis dar tebelieka laukimas. Ar Tu man rašai? Gal iš tiesų ne.

Jau ir žavioji Sekminių šventė ateina. Pas mus dar nežaliuoja, dar kalnai marguoja. Bet dvasioj mes laukiame Šv.Dvasios šventės. Su Levute meldžiamės kartu už jos ir mūsų namiškius. Taigi, ir už Tavo reikalus ir rūpesčius.

Šį mėnesį gavome jau vasarinius rūbus: dvi poras kojinių, skarutę ir telagreiką (toks puspaltis vatinis). Dabar mergaitės persisiuva, prisitaiko.

Tik atėjo viena motinėle trijų vaikučių. Ji jau seniai nebegauna laiškų. Ašaros jai nesulaikomai rieda, rieda. Ji viena širdim pavirto, taip išgyvena, kad jai reikia būti su vaikeliais, jiems padėti, o ji negali. Kiek jos tirpstančiom rankom atneštų jėgos keli saviškių parašyti žodžiai.

Kol kas nešu malkas. Nesunku. Bet pinigų nebegaunu nuo pernai lapk. mėn. Šiaip jaučiuos neblogai, tik labai liūdna, kad iš Jūsų seniai nebegaunu žinių.

Visus sveikinu Sekminių švenčių proga, Viešpaties pagalba tegul lydi Jūsų žingsnius. Visų labai ilgiuos, apie visus noriu daug žinoti. Vilniečiams irgi perduokit mano gražiausius sėkmės linkėjimus.

Rytoj Eliutės vardadienis. Labai seniai jai rašiau, norėčiau parašyti, jai pavyks rytoj — parašysiu, o Jūsų prašau perduoti, o jai neparašysiu, tai perduokit mano didelį norą. Tegul ji mane supranta taip, kaip kadaise. Ji man brangi, šviesi, ji puošė savo kilnumu mano jaunatvės dienas.

Adresas nepasikeitė. Labai lauksiu žinių iš Jūsų.

Ad.

1953.V.21

32

Tu gražesnė už žaviausią žiedą, Tu brangesnė už deimantą perlą..., nes Tu būsi gyva per amžius, nes Tu gali mylėti, gali motina būti...

Mano Olyte, šviesių pasaulių Ieškotoja!

baigi savo vargo, bandymų dienas čia. Atėjai svajotoja, nepraktiška mokinuke, išeini pilna patirčių, kuriai brandos atestatą su malonumu įteikčiau. Ypač džiaugiuos, kad Tavo siela išliko skaisti, ieškanti, norinti. Ak, jaudinuos, kai galvoju, kad darei viską, ką žinojai geriausio. Aš dė-

koju Dievui, kad Tave susitikau. Argi Tu nenuspalvinai daug mano valandų šviesiomis varsomis? Dažnai Tavo norai, troškimai primindavo man Eliutę ir anas šviesiąsias dienas. Olyte, dėkoju Tau už labai daug pagarbos, pasitikėjimą, už atvirumą, už pažadus ateičiai, ypač glostau Tavo garbanukes, rankas, glaudžiu su visa širdies šilima prie savęs už pastangas eiti Viešpaties keliais, už pastangas suprasti mūsų Tautos Dvasią ir ją praturtinti. Olyte, manyje gyva mintis, kad Viešpats nori kažką mums pasakyti per Tave. Olyte, branginu ir myliu Tave. Man mielas Tavo sielos pasaulis. Kiek jauno žavumo jame! Brangyte, argi nenumylėjo Viešpats Tavęs kančių ir sielvarto dienomis? Tikiau, kad Jis išves Tave ir per visas bedugnes. Kaip nenumylėjo Tave šventoji Mergelė! Ji Tau duoda laisvę švęsti savo šventę. Tu žengi Jos triumfo dieną pirmąjį laisvės žingsnį. Atsiminkim, kad visa mūsų Žemė yra Jos, tegul ir mūsų širdys būna Jai.

Brangyte, sveikink savo namiškius nuo manęs ir pasakyk savo Mamytukei ir savo mylimiesiems, kad aš labai patenkinta Tavim.

Kiekviena žinelė iš Tavęs mano bus labai laukiama, Dievui dėkosiu už kiekvieną Tau teikiamą malonę.

Aš dažnai būsiu su Tavim!

Tavo Adelė

1953.VIII.8

33

Algi, man atrodo, kad aš kiekvieną Tavo sakinį kaip dovaną sutinku, norėčiau žiūrėti į Tavo veidą, į Tavo akis, ar jose yra kilnaus ieškojimo šviesių pasaulių, ar jau

nuobodumas, persisotinimas, paviršutiniškumas gyvena Tavo sieloj. Ar jau yra Tavy busimojo mokytojo menininko žymių? Tu būsi mok. menininku, jei stengsies jau dabar ir visą gyvenimą savo asmenine kultūra. O ką reiškia besistengias, šviesuolis žmogus?! Tai jėga, tai nenuperkamas už jokias gėrybes turtas, tai palaima! Jos spinduliavimas aplinkumoje jaučiamas. Algi brangus, kilkime, kad keltumėm pasaulį! Kad Tėvynė kiltų!

Aš nebegaliu suprasti, ar Tu jau vienas Vilniuje gyveni? Nebekartu su Teta ir Draugiuku? Kodėl Tu rašai, kad „prieš savaitę buvo pas mane atvykusi Liucija“. Labai norėčiau žinoti, koks Tavo santykis su Draugiuku, Teta ir Toniu? Nesuprask, kad priekaištauju, egzaminuoju, tik prašau. Kodėl Tu apie juos nė žodžio neparašei?

Kad Tu Vilių myli, jo ilgies — tai gražu! Čia dirva auginti savo pedagoginius sugebėjimus. Mano mokytojos, auklėtojos jėgos labai vystėsi bebendraujant su Draugiuku ir Toniu. Apie juos studente būdama ypač daug galvodavau. Viliukas ir mano džiaugsmas, svajonė. Norėčiau per jį atsidėkoti Tavo Tėvelių mylimoms širdims už tiek daug paramos ir meilės man. Noriu, kad Viliukas išaugtų šviesuoliu, kad jis visas galias geriausiai išvystytų. Galvokime apie tai, Tu ir dabar turi budėti, kad kai kas jame nebūtų palikta, gal jau dabar galima ir reikia jį lavinti, pasitark su Draugiuku, sesytėm, aš iš toli negaliu nieko, o noriu ir maldauju Tavęs.

Aš labai daug noriu žinoti ir apie Tave. Kokie Tavo profesoriai, su kuo draugauji, kokios temos Tave domina, ką laisvalaikiais darai?.. Nežinau net ką paklausti, o norų, sumanymų, klausimų begaliniai daug. Jei tik gali, rašyk man, kiekvienas žodis Tavo laukiamas. Paštas iš Tėvynės

visados sutinkamas su stipriai plazdančia širdimi. Man nėra — sunkūs žodžiai.

Brangyti, rugsėjo paskutinis sekmadienis yra Tėvo diena. Neužmirški pasveikinti savo rūpestingo Tėveliuko. Žinau jo rūpestingumą, prisimenu jo daug gražių norų, didelių pastangų. Mudu daug klausimų aptarinėjom, kai aš dar gimnazistukė buvau. Jo jautri širdis geram, jam ne vis tiek, kokie mes, ką mes išgyvenam. Neužmirštu didelio įvykio mūsų namuose, kai jis su Tavo Mamytuke pasirašė dokumentą, kai aš ištariau vieną sakinį, kad jeigu jie nepasirašys, mūsų santykis kinta. Mudu vienodai su a.a. seneliu to norėjom, nors Tavo Tėtukas geriau gyvenimą pažino, buvo praktiškesnis.

Iš namų liepos mėn. 8 d. gavau turtingą siuntinį ir nežinau, kas iš Jūsų atsiuntė 100 rb. Už viską aš labai visiems dėkinga. Siuntinys buvo išsiųstas Tavo Mamytukės vardu. Jau antras mėnuo dirbu ir aš už algą. Kiek gaušiu — nežinau. Dabar pas mus yra krautuvė. Būna cukraus 1 kg — 10,30 rb, sviesto — 28,70, juodos ir baltos duonos, konservų...

Laiškų iš niekur negaunu. Siuntiny buvo Genutės trumputėlis, dabar Tavasis balandžio 26 d.

O kodėl Liucija niekad neparašo? Jos jau ir nebeatsimenu kada skaičiau, tai jau labai seniai.

Laukiu ir iš Draugiuko. Sveikink visus saviškius. Kaip Tetos sveikata? Ar p. Č. su Jumis gyvena?

Už nieką neužsigauk, už braižą atsiprašau, nes rašau gulėdama, taip man išeina, labai norėčiau būti tvarkinga, bet mano sąlygos tokios. Esu sveika, adresas nepasikeitęs.

Nepažįstamoji Jadvyga!

Pirmąjį kartą nuoširdžiausiai sveikinu Jus Vardo Die-
noje ir prašau labai budėti dėl savo šeimos kilnumo. Aš
visai tikiu, kad šeimos siela — moteris. Brangioji, labai
prašau man nors truputį parašyti. Jūsų gyvenimas man
niekad nebus abejingas, nes Antaną labai myliu, iš visos
širdies noriu jam laimės. Jo pasirinkimą sveikinu, ir mane
kiekviena smulkmena iš Judviejų gyvenimo domina. La-
bai lauksiu žinių iš Jūsų.

Adele

1953.X.2

Persiūsti į Vilnių

Sveiki, Draugiukai!

Kristaus Karaliaus šventėje mano mąstymo, maldos
sveikinimai Jums, sveikinu Tetą, ir visus, su kuriais Jūs
gyvenate.

Algi, dėkinga už foto namiškių, norėčiau ir daugiau.
Apie ją rašiau Judviems, tik tą laišką pavogė su kitomis
gėrybėmis, o gal vagis bus įdomesnis ir laišką išsiųs. Tame
laiške bus įdėtas jonaiviškės Olytės laiškas. Įdomu, ar gau-
site.

Teresėlei ypač patiko mūsų geografo rašysena, nes joje
yra be rimties ir žaismingumo. Mes lyginome Jūsų visų

rašysenas ir spėliojame apie charakterį. Algi, aš džiaugiuos Tavo rašmenų aiškumu ir švarumu, sveikinu, kad Tu gerai mokaisi, tai tikras kelias į asmeninę ir Tautos laimę. Man taip džiugu tą jausti. Aš pati suprantu iš Tavo laiško, kad Tau turi gerai sektis. Brangyti, jokios pastangos neina vel-tui, gyvenime jos bus ypač reikalingos ir neš vaisių. O kiek daug gali gero padaryti geras mokytojas! Kiek silpnų cha-rakterių, kiek klaidžiojimų dėl to, kad mokykla neduoda pakankamai tikrų pažinčių... O ką bekalbėti, jeigu moky-tojai patys nežino, kur jie veda, ko jie nori... Algi, Bran-gyti, iš Tavęs daug daug tikiuos, patenkinta, kad mes ga-lėsime vienoj profesijoj dirbti, galėsime vienas antrą labiau suprasti. Norėčiau, kad perskaitytum L.Tolstojaus „Крей-цера соната“ ir „Дьявол“.

O Tu ar buvai Koloj? Jau labai seniai nebegaunu iš Tavęs. Tu gal iš visų artimiausias, nes mūsų daugiausia bendrų išgyvenimų, Tu man šviesus, šviesus, nors Tau gal ir sunkoka buvo, bet aš taip tada supratau, taip man pa-sirodė, tada daugiau savimeilės turėjau... Dabar labai il-giuos Tavęs, Tavo įspūdžių noriu, išgyvenimų... Labai lauksiu.

Ar p. Lad. adreso Judu nežinote? Lionytė labai prašo. Kur mergytės?

Pradedu visiškai tikėti, kad pažeminimai, nevertinimas, panieka, visokiausi trūkumai yra labai reikalingi, jie nu-šveičia ir nuvalo.

Kaip Judviems patinka Antanėlio Jadvyga, ar ji dvasin-ga, ar įdomi, ar ji prad. mokykloj dirba?.. Labai lauksiu.

Adelė

1953.X.18

Kaip ažuols drus prie Nemunėlio...

Kaip Nemunėlio vaga pastovi...

Noriu Jūsų tvirtų, pastovių tame begaliniame nepastovume. Mano aplinkoj labai maža minties, jausmo pastovumo. Kaip buvo gera tada, kada tikėta, kada galima buvo tikėti kito žodžiu, mintimi. Gal nemažiau susikaupus reikia šiandieną išsižiūrėti į advento žvakę, kaip prieš du tūkstančius metų. Labai noriu, kad ta Žvakė ir Jums daug padėtų, kad mes suprastumėm ir gyventumėm jos šviesoj.

Šiandieną nors sekmadienis, bet mes dirbome. Dabar jau gili žiema. Atėjo šalčiai ir giedrios dienos. Vasarą praėjo su lietingomis, šaltomis dienomis. Čia nežinau, ar žiemą su šalčiais, sunkiais rūbais geriau, ar vasarą. Juk žiemą mažesnis darbo valandų skaičius. Dabar išeiname septyniose, o grįžtame aštuonioliktą valandą. Dabar mūsų vakarai ilgesni, tik mane užkariavo miegas. Tik po vakariinės taip ir merkiiasi akys, o taip noriu pabendrauti su knyga. Viena mūsiškė duoda man naudotis vokiečių ir anglų vadovėliais. Jie mane labai gerai nuteikia, užsimirštu, išeinu iš tvankios aplinkos. Be to, pasiimu iš bibliotekos knygų. Dabar skaitau Puškino „Kapitono dukterį“.

Dabar turime gerą pardavėją. Krautuvėj maisto produktų pakankamai ir įvairių, tik reikia pinigų. Uždirbu nedaug, už rugsėjo mėn. gavau 48 rb, už spalį dar neišmokėjo, berods, gausiu 80 rb. Tikimasi, kad greitai atveš medžiagų. Vyrai uždirbtus pinigus išleidžia tik maistui, o moterys daugiausia perkasi skaras, suknelėms, patalinei medžiagas, dirbdinasi lagaminus... Nors neleistini dažai, bet

daugumos lūpos raudonos, veidai pudruoti, antakiai siauručiai, šukuosenos irgi dailios. Labai domimasi madomis. Plaukai daugumos labai menki. Iš mano buvusių liko turbūt trečdalis, bet moterys vis kalba, kad gražios kasos. Dantų taip pat daugelis mažai turi. Mano irgi daug ištrupėjo, du dėl skaudėjimo ištraukė.

Iš Judviejų jau seniai nebegaunu žinių, sapnuose vis dabar Antanėlį matau, taip pat prie jo dvi nepažįstamas moteris. Žinau, kad Antanėlis gyvena šeimos gyvenimu. Labai norėčiau apie naują mūsų giminės narį daugiau sužinoti, Toni pasakė tik, kad jos vardas Jadvyga ir mokytoja. Labai noriu sužinoti taip pat apie Liuciją ir jos Gediną. Paprašykit Liucijos, kad ji pati parašytų.

Šiandieną, kad ir dirbome, vakare jaučiasi šventadieniška nuotaika. Persivilko daugelis šventadienio rūbais, nebedirba rankdarbių, kai kas skaito, kai kas šnekučiuojas, skaito seniai gautus laiškus, žiūrinėja nuotraukas, svečiuojas. Šventėmis mėgsta mūsų moterys persitaisyti didelėmis miesto damomis ir improvizuojant vaidinti. Šiandieną nudažė ir baltą katės snukutį, pasisodino ant narų nudažytą katę ir visiems rodo.

Aš esu sveika, dabar truputį lengviau dirbu negu vasarą, adresas nepasikeitė. Šiandieną sekmadienio vakaras ir manęs draugytės aplanko, taigi nesusikaupus rašau, o parašyti, kai proga pasitaiko, labai noriu.

Kaip Tetos sveikata? Gal žinote p. Lad. adresą? Kur mergytės? Gal Irena parašo? Jonaviškės: Olė, Lionė ir Elytė jau laisvos. Benio auklėtoja Julija jau išsilaisvino ir ištekęjo už inžinieriaus.

Atvažiavo pas mus Draugiuko pavarde stud. Salomėja iš Babtų. Ji labai norėjo su manim susipažinti.

Aš labai noriu, kad Jūs nors retkarčiais parašytumėt tetai Mariukei.

Sveikinu Jus visus iš šaltos snieguotos Kolumos. Labai laikiu žinių iš Jūsų gyvenimo.

Ad.

1953.XI.15

37

Liucyte!

Tu man rašei apie „auksinį Paobelį“. Tikrai, jis visais atžvilgiais auksinis, Tavo visos dienos ir valandos auksinės. Kaip aš branginčiau gyvenimą, jei būčiau Tavo sąlygose šiandieną. Atrodo, viskas mane džiugintų, savųjų veidai duotų man jėgų. Nesiskundžiu ir dabar savo dalia. Viešpats to panorėjo, kad pajausčiau kenčiančio žmogaus dalį, kad pamatyčiau nelaimingą žmogų. Čia atsiveria verkianti siela, čia patirtis ir pažinimas auga...

Liucyte, ilgiuos Tavo sielos išgyvenimų, noriu žinoti, kaip Tu lavinies ir auklėjies toliau.

Aš laisvalaikius naudoju knygų skaitymui, kalbas mokaus, kai kada rašau, mąstau, stebiu gyvenimą.

Vėl dirbu objekte, mūsų brigada už dešimtadienį gavo 83 proc. Taigi, dideliu uždarbiu nekvepia. Bet dabar jau su maistu gerai, kai duonos kiek nori, pakanka ir kitko. Kitos savo uždarbį vartoja maistui, taigi bendro maisto kai kas ir nevalgo, palieka, atiduoda. Dabar ir mūsų tarpe mažiau cinga pasirodo, dažnesnis reiškinys kraujo spaudimas (hipertonija). Neseniai šia liga mirė viena mūsų latvis.

Čia paštą atveža beveik kas savaitę. Kai kas ir gauna kiekvieną paštą. Šiandieną jau irgi pas mus skaito laiškus.

Brangyte, rašyk man, lankyk mane savo mintimis, atsiųsk savo jaunystės dalelę.

Taviškė

1954.1.6

I laiškas be datos

*Ar ateis su pavasariu meilė,
Ar su Kristum žmogus prisikels?
Argi žmogui žmogaus dar negaila, —
Nors kaip krintančio žiedo obels?..*

Zinute!

Reikia keltis, labai reikia. Yra sielų, kurios labai kenčia, visą laiką gyvena tik laukime, jos tikrai nežino, ko laukia, laukia laisvės, bet kad viduje vergovė. Juk pančiojam, narpliojam, dėstom, o viduje netvarka. „Laisvas ir kalėjime laisve žais“. Ateina mąstymo, malonės laikas, o kad koks nors spindulėlis ir mus pasiektų!

Aš dar labai laiminga, nes dar daug valandų sau turiu. Nematau, kur jos dingsta, bet begaliniai laiminga, kad siejoj giedra, kad galiu paskaityti, Aldutė Bal. turi knygų mūsų k., duoda man, taip pat ir kitos mergaitės. Dabar niekuo nesiskundžiu.

Neseniai buvo išvykimas į 23: p. Vėderienė, Alesė, Marytė Mork., Marytė Dar. išvažiavo.

Nepyk, kad taip pasielgiau. Tavąjį aprašymą a.a. Eug.

mirties nusiunčiau Kazytei. Ji apie mus seniai nieko nežino. Juk jai ji čia būtų, būtinai jai duočiau paskaityti. K. labai pasilgau. O laiškas gražus.

Mano išsilaisvinimo data 1955.XI. 12. Šeštame buvo iššaukę dėl besargybinių. Aš to labai nenoriu. Dabar yra sąrašas 98 asmenims be sargų. Vilčins. Aldutė jau išvyko į 32 besar.

Mano programoj dabar aplankyti kuo dažniau Fruzinutę ir p. Stank., kurios jau seniai ligoninėj.

Vis kalba, kad silpnuosius veš į 23. Man yra vilties patekti pas Kazytę, bet nuo Tavęs nutolčiau, tik gal pagerės ryšys, kaip bus daugiau besargybinių.

Visoms daug mano sveikinimų: Jonutei, Benei, Stasei, Pranutei, Danutei, Aldutei. Per Irutę perduok Janinai papeikimą, kodėl mums taip retai pademonstruoja savo iškalbingumą. Ados R. neužmiršau taip pat.

P. Olė vis kalba, kad Jūs su mergaitėm lengvai susiži-note, noriu pasinaudoti ta proga.

Judviem su Bene linkiu gražios prietelystės ir auginti sparnus.

Taviškė

II.21

II laiškas be datos

Zinute!

Jau praėjo šviesos Vaikelio užgimimas, bet šventasis Kūdikis tegul gyvena visą laiką mūsų širdy. Tamsioji jėga visais būdais nori jį išvyti iš mūsų širdžių, o ir negalima sakyti, kad jai nesisektų. Programoj — sugriauti moralę, sunaikinti šeimų patvarumą... Ar nevyksta. Kaip norėčiau

su Tavim, Brangyte, daug dabar kalbėtis, kaip noriu artimųjų širdžiai turėti arti ir gyvu žodžiu dalintis patirtimis, norėčiau kaip ko labai prašyti... Popierėly ne.

Dirbu arti Jūsų. Nuo sniego krūvos matau vyrų barakus. Moterys aiškina, rodo Jūsų butus. Kalba, kad mūsų objektą perkels pas Jus, nes mašinom važinėjam. Mums tas daug nepatogumų teikia, nes dėl mašinų nepunktualumo mes ilgokai gaištame, nors į tą niekas dėmesio kol kas nekreipia. Kalba net apie grįžimą į 6-jį.

Iš Benės labai laukiu — raganėlė. Ji čia labai svetimai jaučiasi, dabar jau niekur nebedirba. Aš B. ir kitas mielas, brangias mergytes sveikinu su N.Metais. Tegul jie Jums būna palaimingi, šviesos pilni. Bijau pavardžių sąrašą rašyti, nes labai daug ką noriu sveikinti, su daug kuo noriu kalbėtis, perduok ypač Bron. K. sveikinimus nuo manęs ir Teresės, gavau iš T. du laiškus. Na, kaip Janutė gyvena?

Krautuvė dar pas mus menkoka, retai atidaroma. Jau imu čia priprasti. Tik pirtis, skalbykla mus erzina. Į laisvę iš mūsų dažnai išeina, net darosi mums kasdieniu reiškiniu.

Gyvenk šviesos ženkle, tegul Jis įeina į mūsų širdis giliau ir giliau, tegul Jis mums gimsta kasdien.

Taviškė

XII.28

III laiškas be datos

Liucija,

noriu nors Tavąjį braižą pamatyti, o ką jau bekalbėti apie Tavo galvosena, troškimus...

Daug gilinaus į „Sielos istoriją“. Priėjau išvados ir jau-

čiuos ypač laiminga, kai galiu gyventi Teresėlės nurodymu, kad nesirūpinti, kaip kas apie Tave pagalvos, ką pasakys, nesigrauju, kad kas manęs nesupranta...

Pirmiau viską labai išgyvendavau, jaudindavaus ir tas slėgdavo mane.

Pabandyk ir Tu naujų kelių ieškoti.

IV laiškas be datos

*Ji pastovi, kaip Nemunėlio takas,
Ji aukojasi, kaip Gražina, kaip Karžygė Mergelė,
Ji augina motinystės dvasią, kaip kunig. Birutė —
Ji gražesnė už gražiausią žiedą, nes ji gali mylėti,
Nes ji bus gyva per amžius.*

Brangi, miela, išsiilgtoji Liucija!

Tu man daugiau kaip kas kita?. Juk aš su Tavim drauge laukiau Tavęs aplankymo Šv. Dvasios Sut. Sakramente, aš nuoširdžiai su Tavim klūpoju prie Šv. Motinos paveikslo. Daugelį savo minčių noriu drauge su Tavim įkūnyti, o Tu taip branginies, taip nenori atverti man savo sielos, nenori parodyti savo kasdienos, kuo Tu gyveni, su kuo bendrauji, su kuo draugauji... O aš taip labai noriu būti Tau dvasios motina, noriu Tave tokia glausti prie savęs, kokia Tu esi — su pasisekimais ir su nesusipratimais. Šiandieną mano klajūnė dvasia labai ilgisi namų, savo, saviškių. Liucytė brangioji, juk mudvi jungia sakramentas, o Tu varžais, renki poetiškus vaizdus, o aš noriu viso Tavo gyvenimo. Jeigu kada buvau Tau tolima, rūsti, lyg teisianti —

atleisk. Buvau sūkury įspūdžių, buvo daug reikalų, daug išgyvenimų ir aš nesustojau rūpestingu jautrumu prie Tavo tada nedrąsios sielos, o Tau pasiliko blankus, šaltas mano asmuo. Gal Tau sunku, svetima išsipasakoti, o kad papasakoti Tu turi ką, aš gerai žinau, taip pat žinau, kad Tavo sielą vargina ir daug klausimų. Brangyte, laukiu, labai laukiu laiško, kuriame Tu iš širdies, atvirai pasipasakotum apie savo draugus, kurie Tave ypač domina, kodėl Tau jie patinka, kokie klausimai aptariamai Jūsų... Brangyte, niekas manęs nenustebins. Noriu su Tavim nuoširdžiausiai savo patirtimi dalintis, Tau padėti, o Tavo jaunystė, svajonės, jaunystės kūryba, mintys gaivins mane, o ypač šiose sąlygose. Iš tiesų labai noriu, kad Tu būtum visada su manim, jei susidarė kokie nors nevykę įspūdžiai — užmirškime. Pradėkime iš naujo, šiandieną mano siela labai ilgisi Tavęs. Lauksiu, lauksiu, lauksiu. Tikiu, kad Tavo turtinga jauna siela atsivers man, o aš džiaugsiuos kartu su Tavim. Šiandieną skaitau Tavo ir Genutės laiškus ir geriausioj nuotaikoj džiaugsiuos jais.

Praėjo naktis. Sapnavau Tonį ir jo brolių. Tvarkėmės, peržiūrinėjau kadaise turėtas sukneles, galvojau, kad reikia vienos naujos. Malonioj nuotaikoj buvau, juk be sapno, tikrai gavau iš Judviejų, Sesytės, iš rugsėjo mėn. laiškus. Kai tik paštas būna, visados matom, girdim raudą — ar iš džiaugsmo, ar liūdesio persunktą.

Liucyte, pasisakyk viską, o aš ilgai galvosiu apie Tave, palydėsiu Tavo žingsnius prašymais ir padėka į Viešpatį, laiminsiu Tavo kūrybingas mintis. Gal Tau ir užtenka pasidalinti savo išgyvenimais su draugais, bet atsimink, kad senų namų, Tėvučių svajonių, kurie grindžia jas darbais, negriaukime. Juk mūsų troškimas saviškius jungti, padėti

vienas kitam, kad visados jaustumėm, kad ir išsiskirsčius, yra mūsų namai, su jaunais, mažais ir prityrusiais kūrėjais. Nebūkime egoistiškai užsidarę. Jei dabar nejauti to, kada nors jausi. O mūsų sielas jungia amžinybė, nesiskirstykim sunkiame žemės take. Liucija, prašau Tave suprasti ir dėti į tą seną namų šventovę savo dalį. Noriu drauge išgyventi viską. Lauksiu ir tikėsiuos.

Kaip Tau su pragyvenimu? Ar Tau pakanka, ką Tu užsidirbi? Ar Tave ir dabar šelpia Tėvučiai?

Ateina Tavo Vardadienis. Aš jį švėsiu galvodama apie Tave, prašydama Tau dangaus pagalbos, kad Tu būtum gera, pasistengsiu bent tą dieną ką nors gerai nuteikti. Noriu, kad Tu augtum ir augtum savo dvasia, kad darytūsi Tavo pažiūros vis aiškesnės, gilesnės, kad svarbiausiais Tautos reikalais Tu gyventum. Gilinkis, Brangyte, į Tautos Dvasią, suprask ją, pamilk ją iki savo būtybės gelmių: „Kas iš Tautos gyvybę semia, nemiršta tautai niekados“. Noriu Tave gyva darbais regėti, noriu Tave kuriančią turėti. Tegul mūsų bočių dvasia būna gyva per amžius. Taip pat būk jungėja, statytoja mūsų namų gyvenimo, puoškime jį siekdamos kilnumo.

Taip pat sveikinu Tave su Šv.Vaikelio švente. Jis nešė atgimimą, Jis išliuosavo visus bent dvasiniai iš vergijos. Matau, kad daugelis mūsų šokių dar daug turi savy vergo dvasios. Gilinkimės į Jo mokslą, semkimės iš Jo šviesos, kratykimės, vykime vergiją iš savęs.

N.Metai tegul būna vėl naujų pasiryžimų metai, vėl naujos kovos su savo ydomis metai, gilesnio, tobulesnio supratimo metai. Aprašyk, kaip gyvena Stasių jaunimas, berods, jie Kaune? Bučiuoju Tave, laukiu, labai laukiu žinių iš Tavęs.

V laiškas be datos

Mano Krikštyti!

Buvo dar tamsu, žvaigždėtas dangus, visi giliai miegojo, aš pradėjau galvoti apie Tave, Tavo laišką, išsibudinau ir niekaip nebeužmiegu. Dabar dar saulės nėra, tik truputį matosi, aš labai noriu dalintis su Tavim savo mintimis, įspūdžiais. Nėra žodžių aprašyti, kaip aš ilgiuos Jūsų visų. Apie kiekvieną turiu daug gražių atsiminimų, kurie mane stiprina, palaiko šiose sąlygose. Algi mielas, Tu ruošies mokytoju būti. Mane tas džiugina, kai galvoju apie ateitį. Kadaisė maniau, kad ir aš buvau nebloga mokytoja, kad pažinau žmones, kad save supratau. Tai nebuvo tiesa. Save pažįstame ir kitus daugiau suprasti galima tik dideliame varge. Čia apsireiškia žmogus visu savo vidumi. Mūsų dabartiniame pasauly tiek daug egoizmo, neapykantos pranašesniui ir apskritai pavydo, paniekos... Tai grumtynių, persekiojimo pasaulis, o reikia per tas visas jėgas prasi-veržti ir būti žmogui. Todėl kančios, sielvarto siela daug junta, bet tas ją grūdina, o kitas pavergia, sunaikina, jos pasiduoda tom bangom.

Algi, Tu ir šiandieną gyveni aukso, pasakiškas dienas. Žinau, kad yra daug sunkumų ir Tavo kely, bet kad dar yra namai, Tėveliai, kad yra panašių siekių žmonių, kurie nori tiesos, tvarkos gyvenime, kurie kuria pastovias šeimas — tai laimė. Kai Tu parašei apie namus, kad lyg dabar gali jau be jų, „ir gyvenimas gimtame kaime liko kaip gražus atminimas“, man labai baisu pasidaryti. Jau su brandos atestatu sakysi, dar mane moko. Gal šaus Tavo galvon tokia mintis. Grumtinių sąlygose mano dvasia gal nebejautri kam nors kitam, bet Jums visados noriu pasilikti

pilna gražiausių jausmų. Šiandieną, Brangyti, skaitau Tavo laišką jau daug daug kartų, visai išnagrinėju, visokių klausimų kyla, daug jau džiaugsmo turiu, kad Tu rašai gražiai, braižas labai aiškus, uteniškai mokytojai net labai patiko, man Tavo k nepatinka, nes ji ne mūsų. Tavo stilius lengvas, tas ypač mane džiugina, tik yra daug tų pačių žodžių kartojimo. Labai miela, kad Tave sudomino „Faustas“. Ten minties gylė didelė. Operoj tai neįmanoma. Ypač išryškėja perskaičius, išstudijavus abi „Fausto“ dalis veikalo pagrindinė mintis, kurią Goethė brandino savy be-veik per visą gyvenimą. Jis pasisako, kad žmogaus nepatenkina nei mokslas, nei menas, nei erotinė meilė, o tik darbas kitų naudai, kitų būvio pagerinimui. Aš pirmą kartą operą mačiau „Linksmosios Vindzoro moterys“. Jos nesupratau, man nepatiko, jokio įspūdžio nepasiliko.

O dėl santykio su namais labai prašau Tavęs, Brangyti, labai apgalvoti, manau, kad čia Tau tik pasirašė tuščia frazė. Bus laikas, kada tų brangių namų nebėbus. Tu dar negali suprasti, kaip brangus Tu Tavo tėveliam, sesytei, broliukui, kiek Tu gali šviesos parnešti į namus, jei tik nori, tikrai daug gali.

VI laiškas be datos

Velykas švenčiančios Lietuvaitės,

Aš, menininkas kiškis, kiškieinė ir mūsų kiškiukai skaudžiai išgyvename, kad negalime nusiųsti Jums į tą šalčių šalį Tėvynės spalvomis dažytų margučių. Susirūpinusiais veidais, sugeltomis širdimis rašome Jums šį laišką-telegramą. Siunčiame Jums velykinius pavasario šventės sveikini-

mus ir linkėjimus skubiausiai sugrįžti į savo numylėtąjį kraštą.

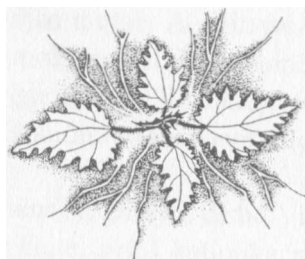
Lietuvaitės, palazdėliai šlaite lenkia Jums savo mėlynas galvutes. Vyturėliai padangėję gieda Dievui už Jus. Sniego vanduo lekia, bėga į upelius, į Nemuną, į Baltiją, į Atlantą, pas Jus, pas Jus. Varnėnas ant žieduotos klevo šakos prie inkilėlio Jums švilpauja. Balandis ant klėties stogo Jums burkuoja. Visos sprogstančios žolelės, visi žiedai, samanėlės, visi paukščiai, visas miškas su visais savo gyventojais, giesmių garsais, aromatingiausiais kvapais, žavingiausiu ošimu Jums groja. Velykų Bobutė prašo audringiausių vėtrų nors kvapais savo kepsnių Jus sveikinti.

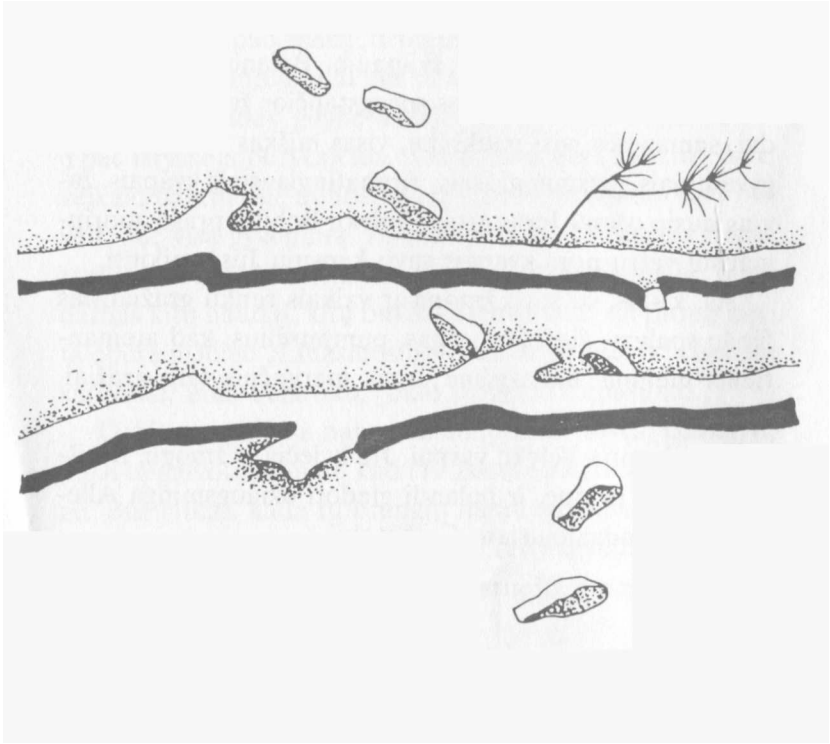
Aš, kiškis, su savo žmona ir vaikais renku gražiausias žiedų spalvas, žieveles, uogas, pumpurėlius, kad ateinančioms metams nudažyčiau Jums margučius taip gražiai, kaip graži Lietuva.

Jau skamba Velykų varpai. Jie kviečia ir žmogų, ir kiškį, ir vilką, ir lapę, ir balandį giedoti džiaugsmingą Alleliują mirtį nugalėjusiam Gelbėtojiui.

Kiškių šeimynėlė

(per I-jo barako lietuvaikių malonę)

KANKINĖS GYVENIMAS

Kur šauki mus, Viešpatie,
Kur mes turime eiti?
Tiek kelių, vieškelį, takelių —
Kur, o kur mano kelias...

Taip 1939 m. savo eilėraštyje Adelė Dirsytė klausė kelio, o atsakymą atnešė sovietinio teismo sprendimas, pasmerkęs ją kankinio likimui.

Adelė Dirsytė gimė 1909 m. balandžio 15 d. Kėdainių apskr., Šėtos parapijos Promislavo kaime, ūkininkų šeimoje. 1928 m. baigė Kėdainių gimnaziją, įstojo į Lietuvos universiteto Teologijos-filosofijos fakultetą. Kadangi gimnazijoje ji buvo ateitininkė, tai universitete taip pat dalyvavo ateitininkų veikloje. 1932 m. iš universiteto išėjusi dirbo Lietuvių katalikų moterų draugijoje, rūpinosi našlaičių ir vargšų šalpa. Rašė straipsnius ir religinę poeziją, kurią spausdino „Moteris“ ir kiti leidiniai.

1940 m. birželio 4 d. gavo VDU Teologijos fak. aukštojo mokslo diplomą. Prasidėjus sovietinei okupacijai, A. Dirsytė mokytojavо mergaičių gimnazijoje Vilniuje.

Vokiečių okupacijos metais A. Dirsytė dėstė vokiečių kalbą suaugusiųjų mokymo įstaigoje, amatų mokykloje. Aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje su ateitininkais, drauge su kun. A. Lipniūnu organizavo šalpą nepasiturtiems.

Nuo 1944 m. rudens A. Dirsytė dirbo Vilniaus mergaičių vidurinėje mokykloje, prieš keliolika metų gavusioje

Salomėjos Nėries vardą. 1946 m. kovo 6 d. ji areštuojama, o lapkričio mėn. 11d. nuteisiama 10 metų kalėti lageryje už dalyvavimą „kontrevoliucinėje ateitininkų veikloje“. Patekusi į lagerį, A. Dirsytė atsiskleidė kaip subtili pedagogė ir kaip tikėjimą palaikanti patarėja bei globėja.

1947 m. vasarą ji drauge su kitais atgabenama į Čumos stotelę prie Vorkutos geležinkelio, kur pradedama garsioji 501 statyba — užpoliarinis geležinkelis. Fizinis darbas, ypač sunkus gležnos sveikatos A. Dirsytei, alkis, nuovargis nenustelbia jos pastangų padėti kitiems. Atokvėpio valandomis ji organizuoja pokalbius, rengia diskusijas, sunkiai realybei pasipriešindama dvasiniu aktyvumu, amžinųjų vertybių gynimu, nukreipdama mintis į tikėjimu grindžiamą viltį, Marijos globą.

Kolona keičia koloną, artėja Šiaurės Uralas, rudens vėjai ir žiemos dar labiau sunkina gyvenimą, sekina organizmą. Tačiau A. Dirsytė išmokė ir įpratino mergaites dvasinio susikaupimo, aktyvaus religinio gyvenimo praktikos. Visos drauge švėsdavo religines šventes, po gultais susigūžusios kalbėdavo iš duonos karoliukų padarytą rožančių. Nuolat išskirstant kalinius, dalis jų atsidurdavo už Uralo, Obės pakrantėse, bet drauge nešdavosi ir A. Dirsytės uždegtą tikėjimą.

1949 m. A. Dirsytė gabenama į Sibirą, prie geležinkelio Taišet-Bratskas. Čia buvo šilčiau, tačiau vargino debesyse smulkių muselių, nuo kurių įkandimų ištindavo visas kūnas. A. Dirsytė buvo ypač jautri tiems įkandimams — visur peršėjo, buvo sutinusi — bet tai neatpalaiduodavo nuo varginančio darbo. Ir čia ji buvo merginų dvasinė vadovė, stiprintoja, sugebėjusi parodyti kančios ir vargo prasmę kaip vertingą auką.

1950 m. daugelis lietuvių drauge su A. Dirsyte pateko į Kolymos etapą. Nors visus baugino grėsmingas Ko-

lymos kraštas ir šturpi kelionė laivo triume, A. Dirsytė stiprino mergaičių dvasią rengdama literatūrinius susitikimus, diskusijas meno, dorovės, gyvenimo prasmės temomis. Ji ugdė poreikį savarankiškai kūrybai, poezijos vertinimui. A. Dirsytės iniciatyva pradėta kurti sava maldaknygė.

1950 m. rudenį kalinius atplukdė į Magadaną. Kaip ir daugelis teistų politiniais straipsniais, A. Dirsytė pateko į specialų lagerį „Berlag“, kuriame pavardės buvo pakeistos numeriais. Čia parašyta pirma maldaknygė, pasaulyje išgarsėjusi „Sibiro tremtinių maldaknygės“ pavadinimu.

Kolymos lageriuose ypatingai intensyviai buvo vykdoma totalinio nužmoginimo ir naikinimo politika. A. Dirsytė asmenybei išsaugoti skyrė visą savo pedagoginį talentą, visą savo dvasinį ir intelektualinį pasaulį, skatino pažinimą ir kūrybinę veiklą, kurių visumą galima būtų pavadinti moralinės reabilitacijos sistema.

Už šią veiklą A. Dirsytė lageryje buvo nuolat persekiama ir kankinama. Tačiau Adelė visada ramindavo globojamas mergaites, ragindavo melstis už skriaudėjus – „juk jie nežino, ką daro“.

Sunkiai sergančią 1955 m. rudenį Adelę Dirsytę iš Magadano išvežė ir tų metų rugsėjo 26 d. Chabarovsko ligoninėje ji mirė.

Viktoras Franklis, vadovaudamasis savo patirtimi nacių lageriuose, išvystė logoterapijos principas. A. Dirsytė žuvo ir nebegalėjo perduoti kitiems savo praktikoje naudotų moralinės reabilitacijos principų, ypatingai aktualių šiuolaikinės demoralizuojančios pseudokultūros poveikiui atremti. Tačiau jos ranka rašyta maldaknygė „Marija, gelbėk mus“ tapo didžiausią atgarsį pasaulyje sukėlusią lietuviška knyga, kurioje Meilė ir Auka tampa nenugalima jėga.

Mindaugas Bloznelis

LEIDĖJO ŽODIS

Vilniaus Trakų gatvės 11-me name, kuriame gyveno mokytoja Adelė Dirsytė, būrėsi bendraminčių kuopelė. Čia gyveno mokytojas Česlovas Mačys, generolo K. Ladigos žmona Stefanija Ladigienė, neapsakomai geros širdies sena skalbėja ir kasdieninių reikalų šeimininkė, visų vadinama Teta — Agnietė Stašaitytė, Adelės Dirsytės sesers Kotrynos sūnus Stasys Ivanauskas ir kiti. Būrelis leido ranka rašytą laikraštėlį „Raudonasis užpečkis“, kurio išėjo keli numeriai. Tačiau okupantų saugumo rankos pasiekė ir „užpečkio“ bendraminčius. Adelė Dirsytė, atsidūrusi kalėjime, neužmiršo savo bičiulių: kai tik atsirasdavo proga ir galimybė, rašydavo trumpus, bet pilnus padėsinimo ir pareigos bei žadinimo išlikti žmogumi laiškus. Daugiausia laiškų parašė Stasiui Ivanauskui, siųsdama juos į „užpečkį“ Agnietės Stašaitytės vardu. Yra laiškų Algiiui Skinuliui, Adelės Dirsytės sesers Agnietės sūnui ir kitiems giminaičiams bei artimiesiems.

Leidėjas, skelbdamas žinomus Adelės Dirsytės laiškus, norėjo skaitytojui per juos atskleisti autorės dvasios taurumą, jos didybę, norėjo, kad šiandien sunkiai suvokiama mūsų sąlygomis Mokytojos iš Vilniaus bertas į artimųjų bičiulių širdis šviesos grūdas šiandien kristų ir į skaitytojų sielas, nes jos žodis, jos reiškiamos mintys persunktos giliai tikinčiojo kilnumu, amžinomis, bendražmogiškomis vertybėmis.

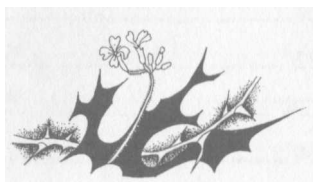
Skaitydami Adelės Dirsytės laiškus pajusime, kad herojiškoji Mokytoja kreipiasi ir į mus — Jūs Manieji. Jeigu

įsiklausysime į jos žodžius, didžiosios Mokytojos iš Vilniaus gyvenimas, jos kančia ir mirtis tremtyje nebus bevaisė.

Norint išlaikyti tremtinės gyvenimo ir kančios aplinkos dvasią, laiškų, išskyrus akivaizdžius netikslumus ir keletos žodžių paaiškinimus po jų, kalba netaisyta. Tikima, kad kaip jos parašyta maldaknygė „Marija, gelbėk mus“, dar netolimoje praeityje buvo slaptai dauginama ir tūkstančių skaitoma, taip ir dabar skelbiami laiškai susilauks dėmesio.

Leidėjas dėkoja rūpestingam Adelės Dirsytės gyvenimo pėdsakų saugotojui Stasiui Ivanauskui, leidusiam pasinaudoti savo sukaupu archyvu, Mindaugui Blozneliui už išsamiai aprašytą tremtinės gyvenimą ir ypač Kauno arkivyskupui metropolitui Sigitui Tamkevičiui, šiltu žodžiu palydėjusiam Lietuvos kankinės laiškus.

Domas Akstinas

TURINYS

<i>Amžinai šviečianti tiesa</i>	7
1 laiškas /1947.VI.26/.....	13
2 laiškas /1947.VII. 17/.....	14
3 laiškas/1948.VI.8/.....	14
4 laiškas /1948.IX.28/.....	15
5 laiškas /1948.X.21/.....	18
6 laiškas /1948.X.31/.....	21
7 laiškas /1948.XI.7/.....	23
8 laiškas /1948.XII.17/.....	25
9 laiškas /1949.I.27/.....	28
10 laiškas /1949.III.20/.....	30
11 laiškas /1949.III.27/.....	32
12 laiškas /1949.IV.4/.....	35
13 laiškas /1949.V.4/.....	38
14 laiškas/1949.IX.30/.....	40
15 laiškas /1949.X.25/.....	42
16 laiškas/1950.XI.22/.....	43
17 laiškas /1950.XII.24/.....	44
18 laiškas /1951.IV.14/.....	45
19 laiškas /1951.V.9/.....	46
20 laiškas /1951.VI.27/.....	49
21 laiškas /1951.VII.6/.....	50

22	laiškas /1952.VIII.7/.....	53
23	laiškas /1953.I.1/.....	56
24	laiškas /1953.I.26/.....	59
25	laiškas/1953.I.27/.....	59
26	laiškas /1953.II.12/.....	63
27	laiškas /1953.II.16/.....	64
28	laiškas /1953.III.21/.....	65
29	laiškas /1953.III.31/.....	65
30	laiškas /1953.IV.1/.....	67
31	laiškas /1953.V.21/.....	68
32	laiškas /1953.VIII.8/.....	70
33	laiškas /1953.VIII.25/.....	71
34	laiškas /1953.X.2/.....	74
35	laiškas /1953.X.18/.....	74
36	laiškas /1953.XI.15/.....	76
37	laiškas /1954.I.6/.....	78
I	laiškas be datos.....	79
II	laiškas be datos.....	80
III	laiškas be datos.....	81
IV	laiškas be datos.....	82
V	laiškas be datos.....	85
VI	laiškas be datos.....	86
	<i>Kankinės gyvenimas.....</i>	89
	<i>Leidėjo žodis.....</i>	92

Visam katalikiškam pasauliui žinomos maldaknygės „Marija, gelbėk mus“ autorės Adelės Dirsytės laišakai iš Sibiro gulagų artimiesiems atskleidžia kankinės asmenybės taurumą, tikėjimo gilumą ir tvirtumą. Manome, kad skaitytojas ne tik pajaus pagrindinį kalinės rūpestį - išlikti žmogumi, - bet ir pats susimąstys apie savo šią pareigą.

Adelė Dirsytė JŪS MANIEJI

(laiškai)

Iliustracijos dailininkės Gražinos Didelytės

Nuotraukos iš Stasio Ivanausko archyvo

Korektorė Ilona Griškonytė

SL 1642. 2000 05 17. 6 sp.l. Tiražas 1000 egz. Užsakymas 926.

Leidžia „Atmintis“.

Spaustuvė „MORKŪNAS ir Ko“, Draugystės g. 17, LT-3031 Kaunas.

